

Sissejuhatus kindlustusõigusesse

Olavi-Jüri Luik
Vandeadvokaat
Advokaadibüroo LEXTAL

Märts 2013

- 10:00 - 12:00 Loengu I osa
- 12:00 - 12.30 Lõuna
- 12:30 - 14:30 Loengu II osa

1. Kindlustusõiguse ajalugu

- 1.1. Piibel, Talmud; Hammurapi seadustekogu jne;
- 1.2. 1118 Vana-islandi Seaduseraamatus (Graugans);
- 1.3. Rootsis Magnus Erikssoni 1347 seadus;
- 1.4. Hansa tee;
- 1.5. Tsiviilkoodeks;
- 1.6. Kaubandusõigus;
- 1.7. Kindlustusseadus.

- Sõna kindlustus tähendab: kaitseehitist, tagatist, tugevdust.
- Kindlustusteenus on suunatud materiaalse kindluse säilimisele. Kindlustus on vajalik seal, kus areng on jõudnud selleni, et ollakse valmis tegema kulutusi majandusliku stabiilsuse hoidmise nimel.

- Kindlustusel ja hasartmängudel on ühed “juured”. Kindlustus erineb hasartmängust, kus väikese panuse eest ihaldatakse olla üks tuhandest ja saada suur võit, samas põhinevad mõlemad ühteviisi teatud sündmuse toimumise statistilisele võimalusele ning sündmuse toimumisel saab üks isik paljude panused. Kindlustuslepingu sõlminud isik loodab vastupidiselt hasartmängule, et tema ei ole üks tuhandest, kelle suhtes statistiline võimalus teoks saab.

- Kindlustus: süsteem, mis võimaldab isikul anda oma ettevõtmistega seotud riskid üle kindlustusseltsi kanda; süsteem riskidega seotud majanduslike kahjude katmiseks, ettenägematute ja ootamatult esinevate kahjude hüvitamine eelnevalt kokkulepitud alusel

- Veosekindlustuse tekkimise ajalugu loetakse alanuks Babüloonia kaamelikaravanidest 2000-3000 eKr. Kindlustusteenus ei olnud siis küll iseseisev, tegemist oli laenulepingu lisaga. Kaupmehed ostsid karavani mineva kauba sageli laenu eest. Kui karavan ei jõudnud kohale, siis võis laenusaaja ning ka tema pere orjusesse sattuda. Riskide maandamiseks hakati laenulepingutes kasutama erilist täiendavat laenuprotsenti, mis tuli tasuda kui karavan kaduma läks. Seda osa saab käsitleda kindlustusmaksena.

- Piiblist (5 Mo.14:28,29) võime lugeda, et ligikaudu 3500 aastat tagasi andis Mooses Iisraeli rahvale korralduse annetada iga kindlaksmääratud perioodi järel osa saagist „vaeselapsele ja lesknaisele“, mis pole ju midagi muud kui kogukondliku ülesehitamisega kindlustussüsteem, kus kindlustusjuhtumiks, mis andis õiguse annetusil saada, oli perekonnapea surm ning soodustatud isikuteks pereliikmed. Sarnased põhimõtted toimivad ka tänapäevasesmates elukindlustusliikides.

- Talmud käskis juhul, kui ühel eesliajajatest kadus loom, siis teised ajajad pidi asendama selle teise eesliga ning mitte mingil juhul rahaga. Kindlustuse lähtekohad asuvad niivõrd kaugel tsivilisatsiooni ajaloos, et neid ei ole suudetud kindlaks teha. Kui ehituste jäänuseid, kunstiteoseid ja teisi on suhteliselt kerge leida; siis seda kuidas varaseimad linnaelanikud oma majanduse teenuste sfääri organiseerisid, on juba raskem tuvastada. Siiski kuuluvad kõige mõjuväärsemate eelajalooliste, antiiksete, keskaegsete ja varase uusaja tsivilisatsioonide füüsiliste käänikute hulka kui viljaaiad, kus inimesed hoidsid hädavajalikke toidutagavarasid.

- Piibli jutustus sellest, kuidas Joosep tõlgendab Egiptuse kuninga unenägu, illustreerib niisugust teenust. Kogemused näitavad, et vili aeg-ajalt ikaldub või siis takistab kallaletungija linnaelanikel ümbruskonnast viljasaagi kättesaamist. Tagavarade kogumise võib niisugustel puhkudel muidugi jätta ka iga pere enda hooleks, kuid juba väga varastele linnaelanikele sai ilmseks ühtsete tagavarade loomise tähtsus. Parematel aastatel, kui toiduhinnad on madalad, saab kõigilt selleks suutelistelt võtta väikest maksu. Kogutud rahaga saab vilja, eriti nisu, tagavaraks osta. Talupojad on samuti rõõmsad, kuna saavad vilja müüa rohkem ja parema hinna eest kui siis, kui maksuametnikud turult vilja ei ostaks.

- Ajaloolistest allikatest leiab veel hulgaliselt näiteid, mis viitavad kindlustuse äärmiselt vanale ajaloole. Näiteks 6500 aastat tagasi mööda suuri Hiina jõgesid kaubakaravanidega teele minnes, sõlmisid kaupmehed ja laevnikud liite, mille liikmed kohustusid oma kaubad jagama laiali karavani kõikidele laevadele (parvedele, paatidele) vähendamaks võimalike õnnetuste tagajärgi. Seda loevad kindlustustegevuse ajaloo uurijad esimeseks sihiteadlikuks kahjude vähendamise katseks, ehk teisisõnu kindlustusidee realiseerimiseks.

- 4500 aastat tagasi kui Egiptuses käis hoogne püramiidide ehitamine ja kaubandus õitses, siis otsustasid Sumeri kaupmehed, et kaubakaravanide sattumisel kõrberöövlite ohvriks ja muude õnnetuste korral abistavad karavaniliikmed õnnetusse sattunud kaaslasi. 3750 aastat tagasi sätestas Babüloonia Kuninga Hammurapi seadustekogu, et kaubakaravanide liikmed peavad röövlite poolt tekitatud kahjude korvamiseks moodustama ohuühingud (kohustuslik kindlustus).

- 2400 aastat tagasi mainitakse esmakordselt merelaenu kreeklaste Lysiase ja Demosthenese kõnedes. See oli merevedude (transpordi) jaoks antud laen (kapital), mis ainult siis tuli koos kokkulepitud protsentidega tagasi maksta, kui laev ja kaubad tervelt ja vigastamata kokkulepitud sadamasse jõudsid. See mõiste võeti sisse rooma õiguse sätetesse kui "*foenus nauticum*." 2200 aastat tagasi – "*Lex Rhodia de iactu*" on Rhodose saare järgi nimetatud seadusesäte (reegel), mida kasutati hellenistlikus ja rooma õigusruumis meretranspordi ohuühingute kohta. See reegel sätestas, et kõik ohuühingu liikmed pidid ühiselt kandma kahjud, mis tekkisid hädaolukorras (*Havarie*) üle parda heidetud kaupade hävimisega.

- Babüloonias (1792 – 1750 a enne Kr.) kaubanduskaravanide osalejad sõlmisid lepingu, mille järgi varguse, kaotsimineku tõttu reisi ajal tekkinud kahjud kandsid nad ühiselt. Analoogilised lepingud sõlmiti Palestiinas ja Süürias (sellisteks juhtudeks nagu karja hulgaline surm või röövlooma poolt lõhki rebimine, karavanis osaleja eesli vargus või kaotsiminek).

- Babülooniast kandus selline skeem edasi foiniiklastele, sealt kreeklastele ja roomlastele. Viimased kohandasid selle merendusele. Probleemiks kujunes kõrge laenuprotsent (24-36%). Vältimaks selle negatiivset mõju hakkasid laenuandjad laene teadlikult jagama laevade vahel – tekkis riski jaotamine mitme erineva teineteisest sõltumatu eseme suhtes, mis on kindlustuse põhitõde.
- Merelaenudes sisaldus “kindlustusmaks” kuni 14 sajandini, millal katoliku kirik keelas merelaenud, sest pidas liiga kõrgeid laenuprotsente liigkasuvõtmiseks. Sellel põhjusel “eraldus” kindlustusleping laenulepingust.

- Küsimus auditooriumile:

**Kuidas toimus vanasti „pensionide“ tasumine?
Mis juhtus kui inimene jäi invaliidiks või hukkus?**

- Esimene kindlustusega sarnanev skeem on sugulasabi. Haiguse, vanaduse, tulekahju või muude õnnetuste puhul on abi ning varude olemasolu vajalik. Ühiskonna arengus nõrgenesid sugulaste vahelised sidemed ja tekkisid **vastastikuse abistamise kassad**. Kassa liige oli vajadusel kohustatud abistama teist liiget, viimane seevastu oli õigustatud abi nõudma. Sellised kassad asutati talupoegade poolt, linnas majaomanike poolt, laevaomanike poolt, samuti gildides. Tekkisid isikud, kes olid teatud tasu eest võtma vastutuse ja andma garantii mereõnnetuse või muu õnnetusjuhtumi tõttu tekkinud kahju hüvitamiseks.
- Keskajal pakkusid gildid oma liikmetele ja nende pereliikmetele hüvitisi. Keskaja lõpul asendasid gilde tekkivad ametiühingud, kus olid samuti abikassad.

- Üksteise abistamine perekonna väliselt kogukonna poolt sotsiaal-majanduslike probleemide tekkimisel on üks ühiskonda liitev sotsiaalne nähtus. Nii me teame ajaloost, et iga küla pidi ise oma vaeseid toitma ja taluperemees, kelle maja maha põles, võis loota naabrite abile talu taastamisel. Mida laiapõhjalisem on usaldussuheistik kogukonna vahel negatiivsete riskide realiseerumisest tuleneva kahju jaotamisel, seda edukam ja monoliitsem see kogukond on. Vastastikust tegevust on erinevad rahvad (näiteks soomlased ja baskid) käsitlenud ka ühe vastupanuvõitluse vormina anastavale jõule.

- Esimesed kindlustusasutustele sarnased asutused olid matsekassad Roomas („*collegia tenniorum*”) ja Kreekas („*koinonia*”), mis olid mõeldud meresõitudel tekkivate kahjude katmiseks.
- Elukindlustuse alguseks peetakse Rooma äriühinguid, kus koguti raha liikme matsekulude kandmiseks.

- X. sajandist on teada anglo-saksi gilde, mis oli mõeldud varastatud karja väärtuse eest tasumiseks.
- XI. sajandist on tuntud gildid Inglismaalt, mis võtsid maksusid oma liikmete matusekulude katteks ja Taanis olid gildid, mis tasusid mereõnnetuse kahjud.

- 1118. aastal avaldati Vanaislandi Seaduseraamatus (Graugans) talupoegade kohalike ühingute tegevust reguleeriv tekst, millest nähtus, et ühingute ülesannetesse kuulus kohustus kindlustada vara tuleõnnetuste vastu ja koduloomade kindlustamine.
- Põhjamaades, nimelt maakohtades, oli tulekahjude korral vastastikune abiandmine suhteliselt hästi korraldatud ja toimis vana kombe kohaselt kihelkonniti.

- Ka teistes Põhjamaades oli maakohtades abi andmine seadusega korraldatud. Näiteks võib tuua Rootsisis Magnus Erikssoni poolt 1347. aastal avaldatud seaduse.
- Osamaksu tasumist korraldas, kahju suurust hindas ning selle hüvitamise otsuse tegi kihelkonnakohus. Osamaksu suurus oli pool *panni* (35 liitrit) teravilja ehk üks öör, mis vastas 9 g hõbedale. Arusaadavalt ei saanud see osamaks vastata kahju suurusele. Tänapäeva mõistes oli süsteem algeline, kuid tagas siiski teatud kaitse. Näiteks, kuni 1600. aastate lõpuni maksti talupojale hüvitist vaid hädavajalike hoonete ülesehitamiseks, kuid rehealuse ja sauna põlemist ei hüvitatud nagu ka vallasvara, vilja ja loomasööda hävimist ning loomade hukkumist.

- Abiandmisega püüti korvata ainult hädavajalikke kahjusid, vältimaks talude tühjaksjäämist, sest riigil oli vaja säilitada maksubaas. Raha kogumine oli väga raske, mistõttu tuli kahjukannatajal endal sageli pärast tulekahju raha kerjama minna.
- Küsimus auditooriumile:

Aga Eesti? Kas hiljem „Rootsi-ajal“ ei tekkinud analoogseid põhimõtteid ka meil?

- Vanim teadaolev "iseseisev" kindlustusleping pärineb Genovast aastast 1347, kuid eksisteerivad andmed, et juba 13. sajandil oli Hispaanias asutusi, kelle ülesandeks oli registreerida kindlustuslepingud. Inglismaal tekkis selline asutus 1547. aastal ning kandis nime *Chamber of Insurance* .

- Vanim kindlustusõiguse alane raamat (autoriks portugali jurist) pärineb samuti 14 sajandist ja selle taastrüki koopiaga on võimalik tutvuda Eestis Kindlustuse muuseumis.
- Kindlustuse arengu nurgakiviks on merekindlustus. Merenduse arenguga seotud Inglismaal kujunes nii, et üksikisikud (underwriters) pakkusid kindlustust, neil oli tavaks riski omavahel jagada. Kindlustusandjad kogunesid riskide jagamist arutama börsimajja ning kui see 1688 põles, siis muutis rühm kindlustusandjaid oma kokkusaamiskohaks Edward Lloydsi kohviku – sellist kindlustusandjat hakati nimetama Lloyds.

- Inglismaal tekkis kindlustus tulekahju vastu peale „suurt Londoni tulekahju“ aastal 1666, millal umbes 8/4 linna põles. Esimesena asutas oma kindlustuskontori Doktor Barbin - „The Fire Office.“ 1683. aastal asutati Inglismaal esimene vastastikune tulekindlustusselts, mille maksejõulisuse baasi moodustas piiramatu lisamaksukohustus. Teisisõnu oli kohustus teha korralisi makseid lisaks kindlustusmaksule.
- Inglismaal asutati 1720 London Assurance, Royal Exchange - firmad olid suhteliselt edukad, kuid et tava oli kindlustusteenuse osutamine underwriterite poolt, siis nende võitlus konkurentide vastu osutus edukaks ning kindlustusfirmade asutamine keelustati Inglismaal 100 aastaks (Bubble act). Selle tulemuseks oli Lloydsi rühma tõus maailma suurimaks merekindlustuse kindlustusandjaks.

- Tulekindlustuse tekkis 1500-1600 aastatel Saksamaal, kus puulinnade põlengud olid nuhtluseks. Asutati tulekassad, kust pidi saama abi tulekahju järel (1676 Hamburgis Feuer Osdungs Cassa). Hiljem kujunesid neist gildid, mis olid spetsialiseerunud tuletõrjele.
- 1676. aastal ühinesid Saksamaal Hamburgis umbes 50 lepingu sõlminud majaomanikku Kesktulekassaks, mida võib pidada maailma esimeseks vastastikuseks tulekindlustuse seltsiks. Selle tegevus põhines raha avansina kogumisel, et moodustada rahaline fond, millest saaks kassa osanikele kahju korral hüvitist maksta. Kui aga rahast ei piisanud, võidi kassa liikmetelt koguda ka tagantjärele täiendavat maksu. Kassaga liitumine oli vabatahtlik, kuid pärast liitumist ei olnud enam võimalik välja astuda.

- Inglismaal tekkis 1600-1700 palju kihlveokontoreid ja piirjoon õnnemängu ja kindlustuse vahel oli hägune. 1774 keelustati nimetuse kindlustus kasutamine kui kindlustusvõtja huvi (kindlustushuvi) ei ole vahetult seotud kindlustatu eluga.
- Elukindlustus sarnaneski kihlveoga kuni võeti kasutusele statistika ja matemaatilised meetodid. 1693 pani inglise täheteadlane Edmund Halley kirja esimese suremustabeli, sarnaseid uuringuid tegid ka teised ning elukindlustusmaksete arvutamine avas tee elukindlustusteenuse arenguks.

- Juba keskajal abistasid Eestis gildide ja tsunftide juures tegutsenud vastastikku abiandmise tulekassad oma liikmeid ehitusmaterjalide, toiduainete ning rahaga.
- XVIII sajandi II poolel olid Vene impeeriumi Balti provintssides sakslased Euroopa eeskujul asutanud linnades vastastikuseid tulekindlustuse korral abiandmise seltse, kassasid. Impeeriumi emamaal hakkas vastastikune tulekindlustus linnades arenema pärast Aleksander II ukaasi (10. oktoobri 1861) ning maakohtades pärast seda kui 1860.

- Liivimaa 1816-1824 aasta ja Eestimaa 1821-1826 a aasta reformid tulemina vabastati talurahvas pärisorjusest ning neil tekkis võimalus omandada maad, millega seoses tekkis ühiskonnas miljoneid uusomanikke. 7. aprilli 1864 ukaas pani aluse semstvo ja kubermangu vastastikusele sundkindlustusele maal.

- Kuna hoonete sundkindlustuse seadus lubas maal elaval hoone omanikul valida kindlustusasutust, siis paljud hakkasid kindlustama oma hooneid kohalikes kubermangu kindlustuskassades. Siit said alguse valla vastastikused tulekahju kordadel abiandmise seltsid ehk valla vastastikused kindlustusseltsid ehk rahvasuus lihtsalt "tulekassad". Eestis kujunesid vallaseltsid ehk tulekassad aja jooksul kõige arvukamateks ühistegelikeks asutusteks, millised teostasid vabatahtlikku kindlustust. Esimesed seltsid tekkisid 1865. a. Tartumaal, 1885. a. oli neid 29, 1895 – 189, 1905 – 236, 1915 – 296, 1925 – 357. 1927. aastal oli Eestis kokku 364 vallaseltsi, umbes 60 000 liikmega.

- Eestis võeti aastatel 1920-1930 vastu mitmed seadused, mis tagasid abi haiguse, tööõnnetuse ja vanaduse korral. Tööandjatel oli vastutus anda abi tööstusettevõtetes töötavatele isikutele ja põllutööliste haiguse ja tööõnnetuse korral. Riik tagas riigiteenistujate ja -tööliste arsti- ja ravimiabi.
- 1912-1940, s.o. tsaari ajast iseseisvuseni ja edasi okupatsioonini 1940 kehtis sama seadus mõne üksiku muudatusega, kehtis **ainult** tööandjatele kuuluva vastastikuste kindlustusseltside poolt pakutav tööõnnetuste vastu kindlustamise seadus (analoogne sellega, mida soovitakse TÕKS-iga kehtestada). Kindlustamine toimus ainult tööandjate kulul. Tööandjad kuulusid maakondlikesse vastastikustesse kindlustusseltsidesse.

- 1924.aastast alates võeti vastu sotsiaalkindlustuse põhimõtetele rajanevad pensioniseadused, millega tagati pensionid riigi ja omavalitsuse töötajatele, kaitseväelastele, vabatahtlike tuletõrje ühingute tuletõrjekomandode liikmetele, õppejõududele, üleajateenijatele, riigiettevõtete töötajatele, vaimulikest perekonnaseisuametnikele, kaitseliitlastele, üleajateenijatele ja nende perekondadele. Mõnedes ettevõtetes olid tööandja pensionid.

- Esimene Eesti Vabariigi kindlustusseadus - „Kindlustusasutiste seadus“ kehtestati Riigivanema dekreediga 22. aprillil 1936. aastal. Selles oli 113 paragrahvi ja see sisaldas kindlustustegevuse üldeeskirju, kindlustusasutiste järelevalvet, samuti kindlustusasutiste likvideerimise korda.
- Saksa okupatsiooni ajal 1941-1944 moodustati Eesti Kindlustusvalitsus. Kohustuslikult ja vabatahtlikult kindlustati kodanike hooneid ja loomi. Esmakordselt jõudis Eestisse vabatahtlik tsiviilvastutuse kindlustus – jahivastutuskindlustus.

- Nõukogude ajal tegutses vaid üks monopoolne ja Moskva vastavast peavalitsusest juhitud kindlustusettevõtte ning kindlustustegevust korraldasid üleliidulised NSVL Rahandusministeeriumi poolt kehtestatud kindlustuseeskirjad, juhendid ja mõne leheküljelised üksikud kindlustusmäärused ja -seadused, mis olid analoogilised kõikides liiduvabariikides ja mille tõlgendused ja täiendused valmistati ette samuti Moskvast asuva NSVL Riikliku Kindlustuse Peavalitsuse, hiljem Juhatuses poolt.
- Tsiviilkoodeks.

- 22. aprillil 1992, seega 56 aastat hiljem valmis Eesti Vabariigi kindlustusseaduse uus eelnõu, mis võeti Riigikogu poolt 5. novembril vastu.
- Puudus kindlustusalane tarbijakaitse(seadus), kindlustusmaakleriseadus.

2. Kindlustusõiguse olulisemad rahvusvahelised allikad

2.1. Euroopa liidu kindlustustegevust käsitlevad direktiivid ja määrused, sealhulgas eelseisvad muudatused regulatsioonis (S2, IMD2)

2.2. Sotsiaalharta

2.3. English marine insurance act.

- Euroopa Liidu seadusandluse aluse moodustavad asutamislepingud ehk **primaarne (esmane) õigus**, millele tuginevad liidu institutsioonides vastu võetavad õigusaktid ehk **sekundaarne (teisene) õigus**.
- Esmase õiguse moodustavad liikmesriikide vahelised lepingud, millest tähtsaimad on Euroopa ühenduste asutamislepingud koos lisade, protokollide ning muudatusi tegevate lepingutega. Ühenduse teisese õigusega on täpsustatud asutamislepinguid. **Kohustuslikud õigusaktid on määrused, direktiivid ja otsused**. Soovitused ja arvamused pole kohustuslikud.

- Küsimus auditooriumile:

Mis „asi“ on EL direktiiv ja mis EL määrus?

Kas keegi oskab selgitada? Mis on kohustuslik ja mis mitte?

Kas Eesti kohtusse võib minna EL direktiivi kohaldamist nõudma?

- **Direktiiv** on Euroopa Liidu õigusakt, millega ühtlustatakse liikmesriikide õigusakte, eelkõige ühtse turu toimimise huvides.
- **Direktiivid** on liikmesriikidele kohustuslikud, kuid liikmesriigid saavad ise otsustada, milliste meetoditega (seadus, valitsuse määrus jne) tagada nende täitmine.

- **Määrus** on Euroopa Liidu õigusakt, mis on üldiselt kohaldatav, tervikuna siduv, suunatud määramata hulgale isikutele ja on pärast jõustumist liikmesriikides vahetult kohaldatav.
- **Määrused** on täies mahus siduvad ning kohustuslikud kõigis liikmesriikides. Nad avaldatakse Euroopa Liidu Teataja õigusaktide L seerias. Selliselt avaldatuna muutuvad määrused automaatselt ja ilma siseriikliku harmoneerimiseta liikmesriikide õigussüsteemi osaks.

- **Otsused** on siduvad üksikisikutele, ettevõtetele, ühenduse institutsioonidele või liikmesriikidele sõltuvalt sellest, kellele need on suunatud.
- **Soovitus** kajastab liidu nägemust meetmetest, mis on vajalikud mingi eesmärgi saavutamiseks.
- **Arvamus** esitab liidu vaateid mingile küsimusele, kuid ei pruugi soovitada mingeid tegevusi.

- Euroopa Liidu kindlustusturu regulatsioon on saanud alguse 1957. aasta märtsikuus kuue Euroopa Liidu asutajariigi poolt vastu võetud Rooma kokkuleppega, mille §§-de 52, 59 ja 67 kohaselt antud riigid tunnustasid oma territooriumidel teenuste pakkumise vabaduse, tööjõu vaba liikumise, kapitali liikumise vabaduse ja asutamisvabaduse põhimõtteid.

- Kindlustusõigussuhteid võib jagada kolme suurde kategooriasse:
 - ✓ kindlustuslepingutest tulenevad tsiviilõiguslikud suhted ehk kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahelised kindlustuslepingust tulenevad suhted;
 - ✓ kindlustusandjate ja riigi vahelised õigussuhted ehk kindlustusjärelvalve, tegevusload jne;
 - ✓ kindlustusandjate ja riigi vahelised finantsõigusest tulenevad õigussuhted ehk maksud, lõivud jne.
 - Tulenevalt Rooma kokkuleppe neljast eelpool toodud "aluspõhimõttest" kuulusid seega esmaselt reguleerimisele kindlustusõigussuhete kaks viimast kategooriat, mis puudutasid suuresti kindlustusandjate igapäevast tegevust. Samas on hilisemad Euroopa Liidu direktiivid ka küllaltki rangelt reguleerinud mainitud esimest kindlustusõigussuhete gruppi ehk siis kindlustusvõtja ja kindlustusandja vahelisi õigussuhteid
- Euroopa Liidu liikmesriikide kindlustusturg hõlmab 29,4% kogu maailma kindlustusturust.

- Lähtudes liikmesriikide väga erinevatest õigussüsteemidest, on EL poolne kindlustuse regulatsioon alguse saanud riiklike süsteemide ühtlustamise soovist. Alustati kahest viimasest eeltoodud jaotusest ja 90-ndateks aastateks jõuti esimese grupi kindlustusõigussuhete reguleerimiseni. Euroopa Liidu liikmesriikides puudus osades riikides enne ühtlustamise algust peaaegu üldse kindlustuslepingualane eriregulatsioon. Näiteks Suurbritannias oli ainult merekindlustust puudutav regulatsioon. Samuti erinesid tohutult arusaamad riikliku sekkumise võimalikkusest.
- Näiteks kindlustusjärelevalve suhtes eksisteeris kaks süsteemi: **saksa süsteem**, mis nägi ette ülitugeva kindlustusandjate kontrolli nii finantsseisundi kui ka kindlustustingimuste ja tariifide osas, ning **briti süsteem**, mis tunnistas järelevalve prioriteetsust ainult finantsseisundi osas.

- Saksamaa ülitugev kindlustusandjate kontrolli süsteem tuleneb asjaolust, et ekspertide hinnangul kontrollib seal ca 50 inimest kõiki suuremaid ettevõtteid. Tulenevalt elanikkonna psühholoogilisest meelestatusest eelistavad sakslased kodumaiseid kindlustusseltse. Seega on Saksamaa kindlustusturg küllaltki suletud. Sellest tulenevalt leitakse, et väiksema kontrolli puhul võib saada kahjustada konkurents. Ekspertid leiavad, et tänud ülitugevale kindlustusandjate kontrollile on Saksamaa, vastupidiselt liberaalse kontrolliga riikidele, saavutanud olukorra, kus kindlustusandjate finantsseisund on äärmiselt stabiilne. Näiteks ei ole Saksamaal olnud alates 1932. aastast alates ühtegi kindlustusseltsi pankrotti. Eesti kindlustustegevuse seadus juhindub saksa ülitugevast kindlustusandjate kontrolli süsteemist.

- Kindlustusalased Euroopa Liidu direktiivid jagatakse tinglikult nn kolme põlvkonna direktiivideks.
- Esimese põlvkonna direktiivid lõi alused kindlustusandjate asutamiseks ja kindlustusjärelevalve teostamiseks EL liikmesriikide territooriumidel.
- Nimetatud direktiivide vastuvõtmise aeg jääb ajavahemikku 1973 (esimene kahjukindlustusealane EL direktiiv nr 73/239/EEC, 24.07.1973) kuni 1979 (esimene elukindlustusealane EL direktiiv nr 79/267/EEC, 05.03.1979)

- Nimetatud esimese põlvkonna direktiivid, mida valmistati ette ca 15 aastat, nägid ette:
 - ✓ ühtsete arusaadavate põhimõtete kujundamise EL ühtse kindlustusõiguse formeerimiseks;
 - ✓ kindlustusandjate elukindlustust ja kahjukindlustust pakkuvateks seltsideks jaotamise printsiibid;
 - ✓ ühtse kindlustustegevuse liikide klassifikatsiooni nii elukindlustuses kui kahjukindlustuses ja selle litsentseerimise;
 - ✓ ühtsed õiguslikud alused kindlustusandjate asutamise korra ja tingimuste määratlemiseks, sealhulgas nõuded kindlustusandjate kindlustuskapitali suurusele, äriplaanile, kõrgemale juhtivpersonalile jne;
 - ✓ ühtsed kindlustusandjate reserve formeerimise ja koostise reeglid;
 - ✓ ühtsed kindlustusandjate kindlustusreservide vahendite investeerimise reeglid.

- Esimese põlvkonna direktiivid mõjutasid kõige enam Lõuna-Euroopa riikide (Hispaania, Portugal ja Kreeka) tegevust, kuivõrd nende riikide õigusaktid ei nõudnud kahju- ja elukindlustuse kindlustusandjate eristamist. Samas andis EL üleminekuperioodiks aega 15 aastat. Elu- ja kahjukindlustuse kindlustusandjaid ei eristata paljudes riikides ka tänapäeval (näiteks Vene Föderatsioonis). Eestis kehtestati antud eristamise nõue alles 1992. aastal vastuvõetud kindlustusseadusega.
- Elu- ja kahjukindlustuse kindlustusandjate eristamise eesmärk on eelkõige elukindlustuse kindlustusvõtjate huvide kaitsmine, kuivõrd antud kindlustusliik omab ühiskonnas suurt sotsiaalset tähendust. Kahjukindlustuse kindlustusandjate majandustegevus ei pruugi pikas perspektiivis olla sedavõrd stabiilne, et kaitsta piisavalt kindlustusvõtjaid. Samas pakuvad elukindlustuse kindlustusseltsid aga tooteid, mis on reeglina just orienteeritud pikale ajale (pensionikindlustus, kogumiskindlustus jne).

- Teise põlvkonna direktiivid ühtlustasid liikmesriikide põhimõtted kindlustusandjate finantsseisu hindamise osas, kehtestasid põhimõtted kindlustuslepingule kohaldatava õiguse valimise osas (kollisiooniõiguse põhimõtted, samuti kehtestasid ühtsed printsiibid kindlustustegevusest saadud tulude suhtes jne). Teise põlvkonna direktiivid võeti vastu 1988 (88/357/EEC, 22.06.1996, teine kahjukindlustusealane direktiiv) ja 1990 (90/619/EEC, 08.11.1990, teine elukindlustusealane direktiiv).

- Kollisiooniõiguse põhimõtted lähtuvad teisest direktiivis järgnevatest printsiipidest:
 - nn “suurte riskide” puhul on pooltel õigus valida kindlustuslepingule kohaldatav õigus ning vaidluse lahendamise koht ja vorm;
 - nn “massiriskide” puhul lähtutakse nõrgema osapoole (st kindlustusvõtja või kannatanu) huvide kaitse kontseptsioonist ja nõutakse, et kindlustuslepingule peab kohaldama kindlustusvõtja elukohamaa kindlustusõigust vaatamata sellele, kus kohas on kindlustusandja asukohamaa. Samas kui aga kindlustusvõtja ja kindlustusriski asukohamaad ei lange kokku, on kindlustusandjal ja kindlustusvõtjal õigus kohaldada kas isiku või riski asukohamaa [1] seadust;
 - juhul, kui kindlustusvõtja tegeleb äritegevusega mitmes EL liikmesriigis ja kindlustusriskid asuvad mitmes liikmesriigis, siis on õigus kohaldada kas kindlustusvõtja asukohamaa seadust või siis riski asukohamaa seadust.
- [1] Kindlustusvõtja ei pruugi elada samas riigis, kus asub kindlustusrisk, mille vastu ta on sõlminud kindlustuslepingu. Näiteks võib alaliselt Rootsis elav isik omada Soomes kinnisvara ja sellisel juhul võivad kindlustusandja ja kindlustusvõtja leppida kokku kumba riigi õigust kohaldatakse, kui realiseerub tulerisk. Saksamaal tuleneb vastav põhimõtte näiteks EGVVG artiklist 9 ja Eestis REOS §-st 42.

- Siiski on antud kollisiooniõiguse põhimõttest tehtud kohustusliku kindlustuse suhtes erand, mille kohaselt kohustusliku kindlustuse puhul alluvad lepingud kohustusliku kindlustuse kehtestanud liikmesriikide seadustele. Antud erand on vajalik, kuivõrd vastasel juhul oleks kindlustusvõtja ja kindlustusobjekti eri riikides oleku korral võimalik kindlustusvõtjal vältida kohustusliku kindlustuse kindlustuslepingu olemasolu. Eestis tuleneb antud põhimõte REÕS § 46 lg-st 1, mille kohaselt kohaldatakse kohustusliku kindlustuse lepingule selle riigi õigust, mis näeb ette kindlustuslepingu sõlmimise kohustuse.

- Kolmanda põlvkonna direktiivid, mis võeti vastu 1992 (92/49/EEC, 18.06.1992, kolmas kahjukindlustusealane direktiiv ja 92/96/EEC, 10.11.1992 kolmas elukindlustusealane direktiiv), lõid aluse sellele, et kindlustusandjad tohivad EL territooriumil luua teise liikmesriigi asukohas esindusi ilma vastava riigi järelevalveorgani loata. See tähendab, et piisab sellest, kui kindlustusandja omab enda põhilisel asukohamaal vastavat luba, ja järelevalvet sellise "mitmes" riigis tegutseva kindlustusandja suhtes teostab põhiasukohamaa kindlustusjärelevalve.
- Nimetatud kolme põlvkonna direktiivid lõid ühtsed alused EL territooriumil kindlustustegevuse teostamiseks. Lisaks nimetatud nn põhidirektiividele eksisteerib EL-is hulgaliselt muid direktiive, mis puudutavad konkreetseid kindlustuse liike. Näiteks: krediidikindlustust, turistide kindlustust, edasikindlustust, liikluskindlustust puudutavad jne.

- EL Direktiiv nr 73/239/EEC, muu otsese kindlustustegevuse kui elukindlustustegevuse alustamist ja jätkamist käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks.
- EL Direktiiv nr 88/357/EEC, muu otsese kindlustustegevuse kui elukindlustusega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks ja teenuste osutamise vabaduse efektiivse teostamise normide sätestamiseks ja direktiivi 73/239/EEC muutmiseks.
- EL Direktiiv nr 92/49/EEC, muu otsese kindlustuse kui elukindlustusega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks ja direktiivide 73/239/EEC ja 88/357/EEC muutmiseks.

- EL Direktiiv nr 72/166/EEC (esimene liikluskindlustusealane direktiiv), mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta.
- EL Direktiiv nr 84/5/EEC (teine liikluskindlustusealane direktiiv), mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta.
- EL Direktiiv nr 90/232/EEC (kolmas liikluskindlustusealane direktiiv), mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta.
- EL Direktiiv nr 2000/26/EEC (neljas liikluskindlustusealane direktiiv), mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise ning nõukogu direktiivide 73/239/EEC ja 88/357/EEC muutmise kohta.

Olulisemad kindlustusalased EL direktiivid

- EL Direktiiv nr 2005/14/EÜ (viies liikluskindlustusealane direktiiv) millega muudetakse nõukogu direktiive 72/166/EMÜ, 84/5/EMÜ, 88/357/EMÜ ja 90/232/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/26/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse kohta,
- EL ja nõukogu direktiiv 2009/103/EÜ (kuues liikluskindlustusealane direktiiv), 16. september 2009, mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta.

- EL Direktiiv nr 79/267/EEC, 05.03.1979 (esimene elukindlustusealane direktiiv), otsese elukindlustustegevuse alustamise ja tegelemise kohta käivate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks.
- EL Direktiiv nr 90/619/EEC, 08.11.1990 (teine elukindlustusealane direktiiv), otsese elukindlustustegevusega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks ja teenuste osutamise vabaduse efektiivse teostamise normide sätestamiseks ja direktiivi 79/267/EEC muutmiseks.
- EL Direktiiv nr 92/96/EEC, 10.11.1992 (kolmas elukindlustusealane direktiiv), otsese elukindlustusega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamiseks ja direktiivide 79/267/EEC ja 90/629/EEC muutmiseks.

- Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ
- Mis on tüüptingimus?
- Millised on ebaõiglased tüüptingimused?
- Mis on ebaõiglase tüüptingimuse tagajärg?
- Küsimus auditooriumile:
Kes tohib minna kohtusse vaidlustama kindlustusandja tüüptingimusi?

- EL direktiiv 2005/29/EÜ
- Otsustades, kas kaubandustava raames kasutatakse ahistamist, sundi, sealhulgas füüsilist jõudu, või liigset mõjutamist, võetakse arvesse:
 - a) selle ajastust, asukohta, olemust või pealekäivust (**näiteks: *privaatsed kohtumised ja ülekuulamise mulje jätmine***);
 - b) ähvardava või solvava keelekasutuse või käitumise kasutamist (**näiteks: *lubadus leida politsei aktist midagi leida, mis välistab kahjuhüvitamise***);

c) tarbija otsustusvõimet kahjustava tõsise õnnetusjuhtumi või eriliste asjaolude ärakasutamist ettevõtja poolt, millest ettevõtja on teadlik, eesmärgiga mõjutada tarbija otsust toote suhtes (**näiteks: *kindlustusandja on teadlik eriti suurest kahjust kannatanule ja ta kasutas seda survestamiseks ära***);

d) koormavate või ebaproportsionaalsete lepinguväliste tõkete kehtestamist ettevõtja poolt, kui tarbija soovib kasutada lepingulisi õigusi, sealhulgas õigust leping lõpetada või vahetada toodet või ettevõtjat (**näiteks: *lubadus leida politsei aktist midagi leida, mis välistab kahjuhüvitamise***);

IMD2

- Uus kindlustusvahenduse direktiiv peab tagama järgmist:
 - ✓ Laiendama kehtiva kindlustusvahenduse direktiivi reguleerimisala kõigile turustuskanalitele;
 - ✓ Tuvastama, juhtima ja vähendama huvide konflikte;
 - ✓ Suurendama selliste järelevalvemeetmete taset, mida kohaldatakse kehtiva direktiivi põhisätete rikkumise korral;
 - ✓ Suurendama kindlustuslepingu kohta antava nõuande sobivust ja objektiivsust;
 - ✓ Tagama, et kindlustustoodete müüjate teadmiste tase vastab müüdavate toodete keerukusele;
 - ✓ Lihtsustama ja ühtlustama kindlustusturgudele piiriülese liikumise korda Euroopa Ühenduses.

IMD2

- Uue kindlustusvahenduse direktiiviga:
 - ✓ Reguleeritakse müügitavasid kõigi kindlustustoodete puhul, alates üldistest kindlustustoodetest kuni elukindlustuslepinguteni, sh investeerimis-elementidega elukindlustus;
 - ✓ Karmistatakse märkimisväärselt kehtiva direktiiviga ettenähtud nõudeid, kuid jätkuvalt on direktiiv minimaalse ühtlustamise õiguslik vahend jättes liikmesriikidele õiguse tarbijakaitse paremaks tagamiseks kehtestada siseriiklikult rangemaid meetmeid;
 - ✓ Täpsustatakse olemasolevaid mõisteid ja lisatakse uusi (näiteks: kindlustusvahendus, nõustamine, ristmüük, jms);
 - ✓ Kehtestatakse deklareerimisnõuded isikutele, kes tegelevad kindlustusvahendusega kõrvaltegevusena (näiteks reisibürood, autorendiettevõtted) ja isikutele, kes tegelevad kahjukäsitleusega.

IMD2

Eelnõus võetakse täielikult arvesse proportsionaalsuse põhimõtet eristades kindlustustoodete puhul eri müügikanaleid ning kehtestades vähem koormavad registreerimise ja kutsekvalifikatsiooni nõuded nende suhtes, kes müüvad lihtsamaid kindlustustooteid või kelle roll kindlustuslepingu teenindamisel ei ole nii suur.

- Solventsus II

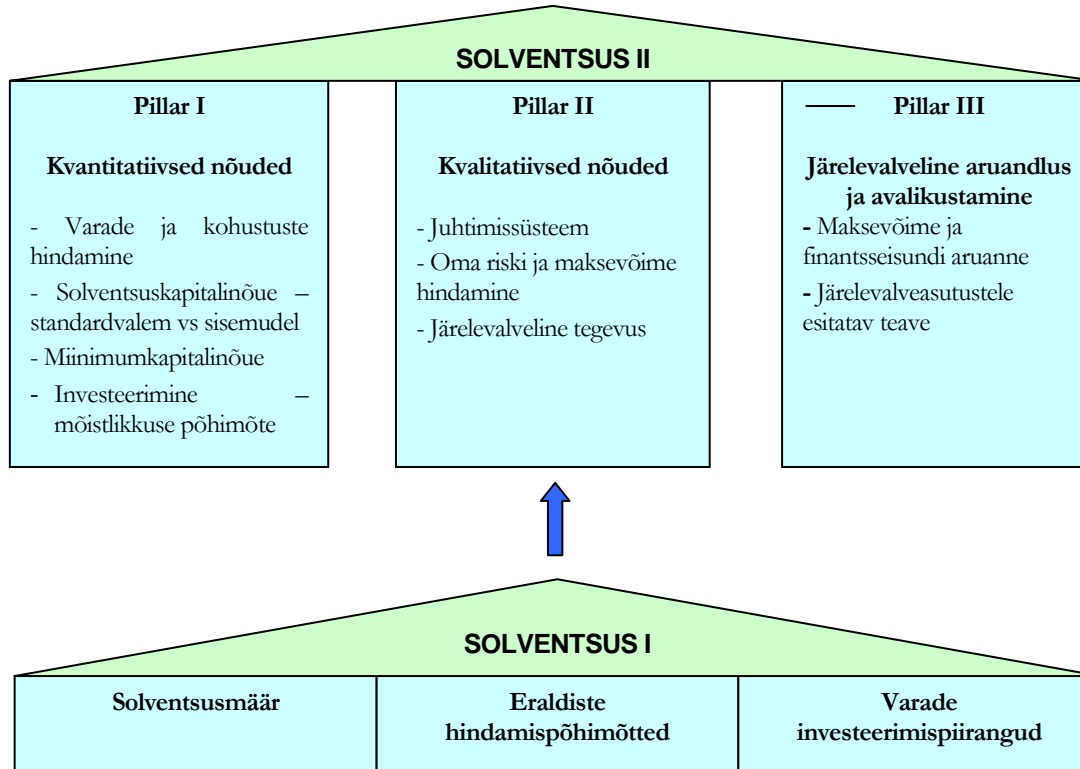
Solventsus II direktiivi puhul on tegemist kodifitseeritud raamdirektiiviga, kuhu on koondatud 14 olemasolevat kindlustustegevuse direktiivi.

Paralleelselt direktiivide konsolideerimisega töötati välja ja lisati direktiivi uued kindlustusandjate usaldatavusnõuded.

Direktiivi sisu saab jaotada kahte ossa:

- olemasolevate kindlustustegevuse direktiivide sätted, mida on nõ „värskendatud“;
- uue maksevõimerežiimi - nn **Solventsus II režiimi** - kehtestamine

- Solventsus II

- Solventsus II kolm sammast

- Solventsus 2 ja selle rakendusaktide menetlemine on takerdunud – vaidlused Omnibus 2 osas (Omnibus2 viib S2-e kooskõlla Lissaboni lepinguga, EL-i uue järelvalve-struktuuriga jne)
- Peamine vaidlusküsimus puudutab *pikaajaliste garantiidega kindlustustooteid* (long-term guarantee package - Counter-cyclical Premium, Matching Adjustment, the Extrapolation) - *the main disagreement revolves around extending the LTG package (especially the Matching Adjustment) to cover a wider range of products than traditionally considered, including those exposed to lapse and mortality risks.*
- Suvel 2012 lepidi kokku selles osas mõjuhindamise läbiviimises. Praegu tundub, et mõjuhinnang viiakse läbi 28. jaanuarist 31. märtsini 2013, mis omakorda võib tähendada nihet ülejäänud tähtaegade osas. EIOPA on lubanud mõjuhinnangu tulemused avaldada suve hakul.
- Kõige positiivsema stsenaariumi korral tähendab see ülevõtmise tähtaega 2015 optimistidele, 2016 realistidele ning 2017 pessimistidele. 4 kuud tagasi olid asjaomased hinnangulised aastaarvud vastavalt 2014, 2015 , 2016.

- Seoses S^{1,5} venimisega on hakanud levima termin Solventsus 1,5
- 2 suunda:
 - Siseriiklik
 - EIOPA
- EIOPA saatis detsembri lõpus liikmesriikide järelevalvetele arvamuse nn S1,5 osas, milles nentis, et kuivõrd täna lõplik konsensus S2 osas puudub, on Euroopa seadusandjad (ning sellest tulenevalt ka järelevalvajad) sunnitud looma kohalikud lahendused, et tagada praktikas esinevate probleemide lahendamine. Olulisimad punktid, mida tuleks S 1,5 raame käsitleda ühtselt:
 - Juhtimissüsteem;
 - Eeltaotlused sisemudelitele;
 - Aruandlus järelevalvele.

- Õigus sotsiaalkindlustusele erineb õigusest sotsiaalabile. Peamiseks erinevuseks on see, et õigus sotsiaalabile tekib isikul puuduse korral, kuid sotsiaalkindlustushüvitised tagatakse isikule sotsiaalse riski saabumisel ilma, et isiku puudus oleks tuvastatud.
- Sotsiaalkindlustust võibki määratleda kui riigi garantiid, et teatud sotsiaalsete riskide saabumisel on tagatud täiendav sissetulek või sissetulekute jätkumine, kusjuures ei ole oluline, kas riski realiseerumisega tegelikult puudus tekib või mitte.
- Küsimus auditooriumile:

Nimeta Eestis kehtivad sotsiaalabi liike?

- Sotsiaalkindlustus eraldi kindlustussüsteemina on kaasaegne nähtus, mis tekkis XIX sajandi lõpus Saksamaa kantsler **Otto von Bismarck'i (1815-1898)** sotsiaalpoliitiliste reformide tulemusena.
- Küsimus auditooriumile:
Miks sotsiaalkindlustus tekkis alles süsteemsena 19 sajandil?

- Reformide eesmärgiks oli tööliste rahutuste ennetamine – neile tagati sotsiaalsete riskide saabumisel õigus sissetulekule.
- Aastatel 1883-1884 viidi Saksamaal sisse solidaarsed haigus- ja tööõnnetuskindlustus. 1889.a rakendus töövõimetuspensionide süsteem, 1891.a vanaduspensionide süsteem. Aastatel 1880-1920 loodi Saksamaa eeskujul sotsiaalkindlustus-süsteemid vähemalt 22 Euroopa riigis.

- 1919 asutati Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (*ILO*), mille poolt vastuvõetud konventsioonid aitasid oluliselt kaasa sotsiaalkindlustussüsteemide loomisele.
- Näiteks konventsioon nr 2 (1919) käsitles töötuskindlustust, konventsioon nr 3 (1919) emaduskindlustust, konventsioonid nr 24 ja 25 (1927) haiguskindlustust, konventsioonid nr 35 ja 36 (1933) vanaduskindlustust, konventsioonid nr 37 ja 38 (1933) invaliidsuskindlustust, konventsioonid nr 39 ja 40 (1933) toitjakaotuskindlustust.

- Oxfordi professor parun **William Henry Beveridge (1879-1963)** esitas 1942 plaani luua kogu kodanikkonda hõlmav sotsiaalkaitstesüsteem, mille eesmärgiks oli **üldine solidaarsus ja materiaalne võrdsus**. Beveridge'i plaani kuulus lisaks täieliku tööhõive saavutamisele üldine lastetoetus ja tervishoiuteenused ning vähesel määral tööga hõivatud isikute sotsiaalkindlustus.

- **Bismarcki** sotsiaalkindlustussüsteemis on õiguse tekkimise eelduseks isiku enda poolt sihtotstarbeliste osamaksete või sissemaksete tegemine.
- **Beveridge** plaani järgivate sotsiaalkindlustussüsteemide puhul on õiguse tekkimise eelduseks riigi kodakondsuse omamine või riigi territooriumil elamine.
- Enam kui 40 riigis toimivat sotsiaalkindlustussüsteemi on reaalsuses „segasüsteemid“.

- **Euroopa sotsiaalharta** on Euroopa Nõukogu kokkulepe, mis sõlmiti 18. oktoobril 1961 ja mida revideeriti 1996. aastal. Uuendatud harta jõustus 1999. aastal ning see asendab järk-järgult 1961. aasta harta.

- Euroopa sotsiaalharta määratleb inimõigused ja põhivabadused ning kehtestab kontrollimehhanismi, mis tagab nende austamise Euroopa Liidu liikmesriikides. Harta garanteerib õigused ja vabadused, mis puudutavad kõigi üksikisikute igapäevaelu. Hartas määratletud põhiõigused on: majutus, tervis, haridus, töö, sotsiaal- ja õiguskaitse, liikumisvabadus ja diskrimineerimatus.

- Õigus sotsiaalkindlustusele ja õigus sotsiaalabile on sätestatud kahe iseseisva õigusena Euroopa sotsiaalharta ja selle kaasajastatud variandis parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta, kus artikkel 12 hõlmab õigust sotsiaalkindlustusele ning artikkel 13 õigust sotsiaal- ja meditsiiniabile.

- Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta artikli 12 lõike 1 kohaselt on lepingupool kohustatud "looma või säilitama sotsiaalkindlustussüsteemi".
- Sotsiaalharta artikli 12 lõiked 2 ja 3 kohustavad riike tagama sotsiaalkindlustussüsteemi toimimise vähemalt miinimumtasemel ning selle taseme järk-järgulise tõstmise. Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta täitmiseks vajalikud **miinimumnõuded on kehtestatud Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi ja selle juurde kuuluva protokolliga.**

- Euroopa Sotsiaalkindlustuskoodeksist tulenevad sotsiaalkindlustuse miinimumstandardid:
 - ✓ hõlmatav juhtum (sotsiaalne risk) peab sisult vastama koodeksis sätestatule;
 - ✓ hõlmatud peab olema teatud hulk (protsent) riigis elavaid või töötavaid isikuid;
 - ✓ hüvitist tuleb maksta vähemalt kindlaksmääratud perioodi jooksul;
 - ✓ hüvitise ulatus (suurus) peab vastama teatud tasemele;
 - ✓ nõuetele peab vastama vähemalt teatud arv sotsiaalkindlustusskeeme (valdkonda).
- Sotsiaalkindlustuskoodeksi ratifitseerinud riigis peab olema vähemalt **kuus** ettenähtud tasemele vastavat sotsiaalkindlustusskeemi.

- Eesti ratifitseeris sotsiaalkindlustuskoodeksi 10.märtsil 2004, seejuures mittetäielikult.
- Eesti sidus end Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi ratifitseerimisel kaheksa sotsiaalkindlustusskeemiga.
- Ratifitseeritud osadest tulenevalt peavad Eestis olema vähemalt Euroopa miinimumnõuetele vastav arstiabi, haigushüvitis, töötushüvitis, vanadushüvitis, perehüvitis, emadushüvitis, invaliidsushüvitis, toitjakaotushüvitis.
- **Eesti ei võtnud endale kohustusi tööõnnetushüvitiste osas, samuti ei seotud end matusetoetusega.**

- **1906 aasta Marine Insurance Act 1906** on Suur-Britannia õigusakt, mis reguleerib merekindlustust. Antud õigusakt on rahvusvahelise praktika aluseks tulenevalt asjaolust, et Suur-Britannia oli kunagi maailma suurim mereriik.
- Antud seaduse loojaks on Sir Mackenzie Dalzell Chalmers, kes varasemalt lõi ka analoogse müügilepingut reguleeriva seaduse.
- Antud seadus reguleerib lisaks P&I klubide tegevust.

- Antud seaduses on reguleeritud kõik asjaolud alates poliisi kehtivuse tingimustest kuni hagide hindamise ja maksustamiseni. Seadus hõlmab enamuse Lloyd`sis väljakujunenud printsiipe. Ka standardne merekindlustuspoliis, mis oli Lloyd`sis välja töötatud, legaliseeriti selle seadusega. Valdava enamuse kindlustusandjate poolt koostatud lepingutingimused on samuti mõjutatud antud seadusest.

3. Kindlustusõiguse olulisemad siseriiklikud allikad

- 3.1. Kindlustustegevuse seadus
- 3.2. Finantsinspektsiooni seadus
- 3.3. Rahvusvahelise eraõiguse seadus
- 3.4. Avalik-õiguslik kindlustus
 - 3.4.1. Ravikindlustusseadus;
 - 3.4.2. Töötuskindlustusseadus;
 - 3.4.3. Riiklik pensionikindlustuse seadus;
 - 3.4.4. Kogumispensionide seadus.
- 3.5. Eraõiguslik kindlustus
 - 3.5.1. Võlaõigusseadus;
 - 3.5.2. Liikluskindlustuse seadus;
 - 3.5.3. Kaubandusliku meresõidu seadus;
 - 3.5.4. Muid kohustuslikke kindlustusi reguleerivad seadused (ca 30).
- 3.6. Soft-law
 - 3.6.1. PEICL;
 - 3.6.2. Eesti Kindlustusseltside Liidu kindlustusteenuse hea tava;
 - 3.6.3. Finantsinspektsiooni juhendid, nt „Üldnõuded kindlustuslepingutele“;
 - 3.6.4. OECD juhend “*OECD Guideline for Good Practice for Insurance Claim management*“;
 - 3.6.5. OECD juhend “*OECD Guideline on insurer governance*“.

- Erakindlustusõigus ja avalik kindlustusõigus:
- Kindlustusõiguses kui kindlustussuhteid reguleerivas õigusnormide kogumis saab eristada erakindlustusõigust ja avalikku kindlustusõigust.
- Erakindlustusõigus reguleerib eraõiguslikku kindlustust ning avalik kindlustusõigus reguleerib avalik-õiguslikku kindlustust. Kui eraõiguslik kindlustus võib esineda nii vabatahtliku kui ka kohustusliku kindlustuse vormis, siis avalik-õiguslik kindlustus on reeglina sundkindlustus.
- Avalik-õigusliku kindlustuse peamine haru on sotsiaalkindlustus. Sotsiaalkindlustus ja eraõiguslik kindlustus on kaks iseseisvat kindlustussüsteemi tuge, mis on erinevalt struktureeritud ja mis täiendavad teineteist.

- Avalik kindlustus (sotsiaalkindlustus)
 - Avalik
 - Kohustuslik
 - Universaalne
 - Solidaarne
- Erakindlustus
 - Individuaalne
 - Vabatahtlik
 - Vabad valikud
 - Aktuaalselt arvatatud preemia vastavalt hüvituse suurusele

- Küsimus auditooriumile:

Kas Eestis eksisteerib mõni kindlustusliik, mis on üheaegselt nii avalik kindlustus kui ka erakindlustus?

- Eristamine, kas on tegemist **kohustusliku** või **sundkindlustusega**, toimub kindlustusandja ja lepingu sõlmimise kohustusliku või vabatahtliku iseloomu järgi. Sundkindlustust peetakse tihti sünonüümiks sotsiaalkindlustusele. Sundkindlustuse puhul on kindlustusandjaks riik või meie praktikas ka seaduse alusel selleks moodustatud avalik-õiguslik juriidiline isik (Haigekassa).

- Sundkindlustus võib olla nii kassapõhine ehk “pay as you go” kui reservipõhine, enamasti on rakendamisel põhiliselt esimesel variandil baseeruvad segaskeemid, kus kogumise osa kipub olema teoreetiline. Kohustuslik kindlustus ja vabatahtlik kindlustus on mõlemad reservipõhised ja erinevus on vaid lepingu sõlmimise kohustus kohustusliku kindlustuse puhul. Kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse puhul on poolte õigused tagatud selge lepingulise alusega. Sundkindlustuses on tegemist seaduses kajastunud ühiskondliku kokkuleppega, tavaliselt on kindlustatu huvi kajastatud märkimisväärses osas seadusest alamal seisvates õigusaktides, poolte õigused ja kohustused ei ole tasakaalus, kuna tegemist on “pay as you go” süsteemiga.

Sotsiaalkindlustust ja eraõiguslikku kindlustust saab eristada

- a) **dispositiivsus**: kui sotsiaalkindlustus tekib seaduse alusel ja selle sisustab kehtiv avalik õigus, siis erakindlustuses on oluline koht poolte kokkuleplusel. Nii tekib eraõigusel baseeruv kindlustussuhe vabatahtliku tsiviilõigusliku lepingu sõlmimise teel kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel;
- b) **kindlustusandja**: kui sotsiaalkindlustust teostatakse avalik-õiguslike KA-te poolt riikliku halduse raames, siis erakindlustuses on KA-teks eraõiguslikud juriidilised isikud;

Sotsiaalkindlustust ja eraõiguslikku kindlustust saab eristada

c) **kindlustusmakse arvutamine:** kui sotsiaalkindlustuses võetakse kindlustusmaksu arvutamisel aluseks isiku aastasissetulek, kusjuures individuaalsed kindlustusriskid ei oma maksu suurusele mingit mõju, siis erakindlustuses, vastupidi, pole kindlustusmakse arvutamisel isiku sissetulek asjakohane, peamiseks aluseks on just kindlustusrisk - teisiti öeldes on erakindlustuses kindlustatud riski ja kindlustusmakse vahel ekvivalents, mis sotsiaalkindlustuses puudub;

d) **finantseerimine:** sotsiaalkindlustuses ja erakindlustuses on erinevad ka finantseerimissüsteemid.

- Sotsiaalkindlustuse liikidena võib eristada **pensionikindlustust**, **ravikindlustust** ja **töötuskindlustust**. Avalik-õigusliku kindlustusena võib nimetada veel nt Tagatisfondi seaduse alusel toimuvat kindlustust.

- Kindlustuslepingul on kahepoolne iseloom - kindlustusvõtja põhikohustuseks on tasuda kindlustusmaksed ja kindlustusandja põhikohustuseks on aga hüvitada kindlustusriski realiseerimisel tekkinud kahju.
- Saksa ja Šveitsi õigussüsteemid liigitavad kindlustuslepingud *aleotoorsete* lepingute hulka.
- *Aleotoorse* ehk riskantsete lepingute puhul ei ole selge kumb osapool kaotab ja kumb võidab. Tegemist on teadmata sündmustega, mis on lepingu esemeks. *Aleotoorsete* lepingute liigid on näiteks mängud, loteriid, kihlveod vastavalt õiguslikule raamistikule.

Actio directa printsiip vs piiratud nõudeõigus

- *Actio directa* printsiip tähendab kindlustuses kahjustatud isiku õigust esitada nõue otse kahjutekitaja kindlustusandja vastu. Antud printsiip on tekkinud vastukaaluks arusaamale, et otsene kahjunõue kahjutekitaja kindlustusandja vastu ei ole lubatud, kuivõrd see ei oleks vastavuses lepingusuhete põhimõttega. Kaasaegne Kontinentaal-Euroopa kindlustusteooria leiab, et kahjutekitaja vastutuse aspekti ja kindlustuse aspekti ei saa hoida üksteisest lahus ega käsitleda kui kahte erinevat küsimust. Antud arvamuse muudatus on tingitud asjaolust, et vastupidisel juhul oleksid esiplaanil kindlustusvõtjast kahjutekitanud isiku huvid.

- Küsimus auditooriumile:

Kas Eestis see kehtib ja kus?

Actio directa printsiip vs piiratud nõudeõigus

Samas on Euroopa kindlustusõigus muutunud üha kannatanukeskemaks ja seega peab vastutuskindlustus teenima kannatanu huve, mitte niivõrd kahjutekitaja huve. *Actio directa* printsiibi ühed esmased kindlustusõigusesse sisseviijad on Rootsi, oma 1927. kindlustusseadusega, ja Norra 1930. aasta kindlustusseadusega, kus esmakordselt lubati teatud juhtudel kannatanule otsest nõudeõigust kahjutekitaja vastutuskindlustuse kindlustusandja vastu. Käesoleval hetkel peetakse *actio directa* printsiipi enamikes Kontinentaal-Euroopa riikides kohustusliku vastutuskindlustuse (eriti liikluskindlustuse) puhul loomulikuks. Antud muudatus kindlustusteoorias peegeldab ühiskonna arusaama muutumist, kus arusaamine kahjuhüvitamisest kui subjektiivsest ja individualistlikust lähenemisest on muutumas objektiivseks ja kollektiivseks lähenemiseks. Wahlgren P., Tort liability and insurance, Stockholm University Law Faculty, 2001.

- Küsimus auditooriumile:

Kas *actio directa* printsiipi ei peaks mitte rakendama seadusandlikult ka vabatahtlikus vastutuskindlustuses? Miks?

- Reguleerib kindlustustegevust ja kindlustusvahendust ja nende järelevalvet
 - ✓ Kindlustusega tegutsemise õigus;
 - ✓ Kindlustustegevuse liigid;
 - ✓ Kindlustusega tegelemise vormid;
 - ✓ Kindlustusjärelevalve õigused ja kohustused ja muud normid;
 - ✓ Sanktsioonid

- Kindlustusandjana tegutsemise äriühingu vorm:
- Kindlustusandja võib asutada ainult aktsiaseltsina või Euroopa äriühinguna (**SE**).

Kas keegi oskab öelda millest selline jaotus tuleneb?

Kas ka mujal Euroopas on nii?

Mis on kindlustusühistu?

- Kindlustusühistu ehk **vastastikune kindlustusselts** (ing.k. *mutual insurance*, sks.k. *gegenseitige versicherung*, sm.k. *keskinäinen vakuutusyhtiö* või *vakuutusyhdistys*), asutatakse tulundusühistu ärivormis ning tegutseb *non-profit* põhimõttel ehk kasumita.
- Eesmärgiks pakkuda õiglase hinnaga vajalikku teenust oma liikmetele, kes on samaaegselt kindlustusvõtjad.

- EL-i riikides eksisteerib vastastikune kindlustustegevus peamiselt nelja erineva liigina:
 - ✓ üleriigiline vastastikune kindlustusselts, mis peab täitma kindlustusaktsiaseltsiga analoogseid nõudeid;
 - ✓ kohalik vastastikune kindlustusselts, mille kapitalinõuded ja tegevuspiirkond on piiratud;
 - ✓ vastastikune tervisekindlustusselts, mille puhul on tegemist ühele kindlustustegevuse põhiliigile suunatud teenuseid pakkuva kindlustusandjaga;
 - ✓ P&I klubi - tegevus on suunatud merendusele 90% maailma kaubalaevastikust on seotud vastastikuse mittekasumiteenimisele suunatud süsteemiga - P&I (*Protection and indemnity insurance*) klubid

Kui levinud on vastastikused kindlustusseltsid?

- Aastal 2004 tegutses Euroopa Liidus 7180 litsentseeritud kindlustusseltsi, millest **70%** tegutses vastastikuse kindlustusseltsi vormis.
- Kui vastastikused tervisekindlustusseltsid välja arvata, koguvad vastastikused kindlustusseltsid Euroopa Liidus aastas kindlustusmaksleid summas ca 300 miljardit EUR.
- Aastal 2008 kogutud andmete põhjal selgub, et suurim vastastikuste kindlustusseltside turuosa on Soomes, kus vastastikuste elukindlustusseltside turuosa hõlmab 80% turust ning varakindlustus ligi 50% turust.
- Vastastikused kindlustusseltsid on Eesti naabermaadest näiteks: Soomes - *Tapiola* ja *Fennia*, Norras - *Gjensidige*, Rootsis - *Lämförsäkringar* (rootsi k. läänikindlustus), **Swedbanki suurim omanik 9,45%-ga aktsiatest on Rootsis vastastikune kindlustusselts *Folksam***

- 1940 natsionaliseeriti Eestis 12 vastastikust kindlustusseltsi ja 7 kindlustuse aktsiaseltsi ning 326 valdade ühistegelikku kindlustuskassat. Seega oli ühistuline kindlustustegevus enne nõukogude okupatsiooni Eestis väga levinud.
- Eestis käesoleval ajal kehtiv õiguskord lubab kindlustusandja asutada ainult aktsiaseltsina või Euroopa äriühinguna. **Teised ärivormid ei ole lubatud.**
- Euroopa Komisjoni andmetel ei eksisteeri vastastikuseid kindlustusseltse EL-i 27-st liikmesriigist vaid Küprosel, Tsehhis, Eestis, Leedus ja Slovakkias.
- Nimetatust saab esitada küsimuse, **miks kaasaegne Eesti õigus- ja majanduspoliitika eitab omamaist vastastikust kindlustustegevust?**

- Küsimus auditooriumile:

Milline Eesti kindlustusasutus on kõige sarnasem mutualile?

- Kindlustusandja juhtimine ja aktsiad ning kindlustustegevusega seotud tegevuste edasiandmine.
- Nõuded kindlustusandja omavahenditele ja usaldusväärsusele.
- Aruandlus ja audiitorkontroll.
- Kindlustusportfelli üleandmine.
- Kindlustusandja ümberkujundamine, jagunemine ja ühinemine.
- Erirežiim ja piiriülesed saneerimismeetmed.
- Kindlustusandja lõpetamine.

- Panganduse, kindlustuse ja väärtpaberituru riikliku järelevalve.
- Määrab kindlaks riikliku finantsjärelevalve teostamise eesmärgi ning riikliku finantsjärelevalve teostaja s.o finantsinspektsiooni õigusliku seisundi, tegevuse alused ning finantseerimise alused ja korra.

- Riiklik finantsjärelevalve on spetsiifiline avalik teenus, mida teostatakse üldistes huvides eesmärgiga tõsta finantssektori stabiilsust ja suurendada selle usaldusväärsust, vähendada süsteemseid riske ning toetada finantsturu efektiivsust ja läbipaistvust, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada rahasüsteemi stabiilsust, ning milline on tihedalt läbipõimunud avaliku võimu teostamisega.
- Järelevalve eesmärk on suunata ja mõjutada finantsturul tegutsevate äriühingute tegevust, rakendades seaduses sätestatud meetmeid, et tagada ettevõtja endapoolne kindel ja usaldusväärne juhtimine ja finantsturu läbipaistvus.

- Finantsinspektsioon teostab talle seadusega pandud kohustusi sõltumatult, vastavalt finantsjärelevalves rahvusvaheliselt tunnustatud tavadele ning talle seadusega antud volituste piires, kooskõlas õiguse üldpõhimõtetega, kaaludes põhjendatud huve ja arvestades olulisi asjaolusid. Finantsinspektsioon järgib oma tegevuses proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise ning muid õiguse üldtunnustatud põhimõtteid.
- Finantsinspektsioon lähtub oma tegevuses headest juhtimistavadest, kasutab tema käsutusse antud vahendeid efektiivselt ja otstarbekalt, tegutseb avatult ja informeerib avalikkust, kuid hoiab järelevalvetegevuse käigus saadud andmeid ja tulemusi konfidentsiaalsena.
- Finantsinspektsiooni finantsilise sõltumatuse aluseks on selle rahastamine turuosaliste poolt.

- Kindlustuse osa kohaldatakse kindlustuslepingutele, mille puhul kindlustatakse Eesti või Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumidel asuvaid kindlustusriske. Ei kohaldata edasikindlustuslepingutele.
- Kui riigis, kus asub kindlustusvõtja elu-või asukoht, asub ühtlasi ka risk, siis kohaldatakse kindlustuslepingule selle riigi õigust. Kui selle riigi õigus lubab valida ka mõne teise riigi õiguse, siis võivad pooled seda võimalust kasutada.
- Kui kindlustusvõtja elu-või asukoha ja riski asukoha riik ei kattu, siis võivad pooled valida kohaldatava õiguse §-s 45 ettenähtud ulatuses.

- Kui pooled ei ole lepingule kohaldatavat õigust valinud, siis kohaldatakse kindlustuslepingule selle riigi õigust, millega see on kõige tugevamalt seotud; eeldatakse, et leping on kõige tugevamalt seotud riski asukoha riigi õigusega.
- Eraldi regulatsioon nähakse ette suurrisi kindlustuslepingule: nende puhul ei ole pooled kohaldatava õiguse valikul piirangutega seotud.
- Kohustusliku kindlustuse lepingule kohaldatakse selle riigi õigust, mis näeb ette kindlustuslepingu sõlmimise kohustuse.

- Ravikindlustust korraldab Haigekassa.
- **Ravikindlustuse põhimõtted** - solidaarsus, kindlustatud isiku piiratud omaosalus, teenuste osutamine, ravikindlustusraha otstarbekas kasutamine ja piirkondliku võrdsuse põhimõte.
- **Solidaarsuspõhimõte** tähendab, et ravikindlustuse tulud moodustuvad inimeste maksevõime alusel, hüvitiste saamine toimub aga vastavalt vajadusele. Solidaarsuspriintiip rakendub ümberjaotusena kõrgepalgaliste ja madalapalgaliste, tulu teenivate ja tulu mitteteenivate ning haigete ja tervete kindlustatud isikute, lastega perekondade ja üksikute inimeste vahel, samuti maa- ja linnapiirkondade vahel.

- Ravikindlustussüsteem ei suuda rahastada kõikide kindlustatud isikute kõiki vajadusi tervishoiu valdkonnas. Haigekassa peab seetõttu arvestama teenuse või ravimi kulutõhususega ning lisaks meditsiinilistele kriteeriumitele ka majanduslike aspektidega.
- Eksisteerib kolmikjaotus - isik, kes iseenda eest maksab sotsiaalmaksu; isik, kelle eest makstakse sotsiaalmaksu ja võrdsustatud isik.

- Kindlustatud isikule haigekassa poolt makstav **rahaline** ravikindlustushüvitis :
 - 1) ajutise töövõimetuse hüvitis;
 - 2) täiskasvanute hambaraviteenuse hüvitis;
 - 3) täiendav ravimihüvitis.
- **Tervishoiuteenuse hüvitis** - Haigekassa võtab kindlustatud isikult üle tasu maksmise kohustuse nende tervishoiuteenuste eest, mis on kantud haigekassa tervishoiuteenuste loetellu ja on osutatud meditsiinilistel näidustustel.
- **Ravimihüvitis** - Haigekassa võtab õigusaktides sätestatud ulatuses ja korras üle tasu maksmise kohustuse kindlustatud isiku **ambulaatorseks raviks** vajalike ning haigekassa ravimite loetellu kantud ravimite ja meditsiinilisel näidustusel kasutamiseks ette nähtud eritoitude jaemüügi eest.

- Küsimus auditooriumile:

Milliseid muutusi vajaks Eesti ravikindlustussüsteem?

- Töötute sotsiaalse kaitse rahaliste hüvitiste süsteem koosneb kahest tasandist:
 - ✓ töötuskindlustushüvitistest, mis on primaarne süsteem ja
 - ✓ töötu abirahadest, mis on sekundaarne süsteem.
- Esmajärguline on töötuskindlustushüvitiste süsteem ning üksnes juhtudel, kui isikul ei teki õigust töötuskindlustushüvitistele või kui isik on saanud töötuskindlustushüvitisi maksimumperioodi välte või hüvitiste maksmise ajal keeldunud vastu võtmast sobiva töö pakkumisest, siis tekib õigus töötu abirahale.

- Töötuskindlustus põhineb tööandjate ja töövõtjate jagatud vastutusel.
- Töötuskindlustuse kehtestamisel sundkindlustusena, on kesksed eesmärgid:
 - ✓ tõhustada töötajate sotsiaalset kaitset;
 - ✓ korraldada majanduslikke seaduspärasusi arvestaval ja sotsiaalset õiglust tagaval alusel ümber töötute sotsiaaltagatiste senine süsteem;
 - ✓ tagada Euroopa Sotsiaalhartaast tulenev sotsiaalkindlustuse miinimumstandard töötuse korral.

- Töötuskindlustusmaksed tasuvad nii töötaja kui tööandja.
- Süsteemi korraldab Töötukassa.
- Hüvitiste liigid on:
 - ✓ töötuskindlustushüvitis;
 - ✓ kindlustushüvitis koondamise korral;
 - ✓ hüvitis tööandja maksejõuetuse korral.

Õigus töötuskindlustushüvitisele on kindlustatul:

- ✓ kes on töötuna arvele võetud ja
- ✓ kellel on töötuskindlustusstaaži vähemalt 12 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenud 36 kuu jooksul.

I samm: kohustuslik riiklik pensionikindlustus, mis tugineb jooksva finantseerimise printsiibile ning mille tuluallikaks on sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa. I samba eesmärk on tagada **kõikidele** pensionäridele sissetuleku baastase.

II samm: sissemakssetega määratud kohustuslik kogumispension, mille tuluallikaks on tööandjate ja töövõtjate tehtud kohustuslikud sissemaksed isiklikele pensionikontodele. II samba haldamisel on ülesanded jaotatud riigi ja erastruktuuride vahel.

III samm: täiendav kogumispension, milles osalemine on võimalik kahes vormis: pensionifondi osakute omandamisena või pensionikindlustuslepingu sõlmimisena kindlustusseltsiga. III samba eesmärk on võimaldada lisasäästmist vanaduspõlveks. Täiendava kogumispensioni atraktiivsus seisneb maksusoodustustes.

I samm – korraldab Sotsiaalkindlustusamet

- VANADUSPENSION – 63 aastane ja 15 aastat staaži.
- TÖÖVÕIMETUSPENSION – 16-63 aastane, püsivalt töövõimetu (40–100%) ja pensionistaaž (tulenevalt vanusest).
- TOITJAKAOTUSPENSION - toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel.
- RAHVAPENSION – 63 aastane ja ilma õigusega vanaduspensionile ja on elanud Eestis vähemalt viis aastat vahetult enne pensioni taotlemist; püsivalt töövõimetu aga ilma staažita jne
- PENSIONILISAD - Vabadussõjast osavõtnule ja tema lesele 100 protsenti rahvapensioni määrast; II maailmasõjast osavõtnule ja Omakaitse liikmele 10 protsenti rahvapensioni määrast.

- Kogumispensionide liigid on:
 - ✓ kohustuslik kogumispension (**II samm**)
 - ✓ täiendav kogumispension (**III samm**)
- Kohustuslik kogumispension on seaduse kohaselt tagatud perioodiline hüvitis, mille saamiseks omandatakse kohustusliku pensionifondi osakuid ning mille väljamaksmine toimub pensionifondist või kindlustusandja poolt.
- Täiendav kogumispension on hüvitis, mille saamiseks omandatakse vabatahtliku pensionifondi osakuid või sõlmitakse täiendava kogumispensionide kindlustusleping.

- Kohustuslik pensionifond ja vabatahtlik pensionifond - lepinguline investeerimisfond, mille põhieesmärk on kogumispensioni võimaldamine pensionifondi osakuomanikule.
- Kohustuslikku pensionifondi tehakse sissemaksid ja sellest tehakse väljamakseid seoses kohustusliku kogumispensioni saamisega.
- Vabatahtlikku pensionifondi tehakse sissemaksid ja sellest tehakse väljamakseid seoses täiendava kogumispensioni saamisega.

- Küsimus auditooriumile:

Milliseid muutused ootavad Eesti pensionikindlustussüsteemi? Mis vajaks muutmist?

- Võlaõigus on osa eraõigusest osa, mille eesmärgiks on võrdsete õigussubjektide vahelised võlasuhted
- Võlaõigust iseloomustab dünaamilisus, dispositiivsus, relatiivsus.
- Võlaõigus reguleerib võlasuhte;
 - ✓ tekkimist
 - ✓ muutumist
 - ✓ lõppemist

- Küsimus auditooriumile:

Millise põhimõttelise muudatuse tõi võlaõigusseadus võrreldes tsiviilkoodeksiga?

- 1865-1940 Balti Eraseadus (BES)
- 1940 valmis tsiviilseadustiku eelnõu
- 01.01.1941-01.01.1965 kehtis Vene NFSV Tsiviilkoodeks
- ENSV Tsiviilkoodeks jõustus 1965
- VÕSi väljatöötamine alates 1993
- LLKS vastuvõtmine 26.09.2001
- VÕS jõustumine 01.07.2002

1. Üldosa

2. Eriosa

- lepingud
 - lepinguvälised võlasuhted
-
- Üldosas on sätestatud:
 - kohustuse tekkimine, täitmine, lõppemine;
 - kohustuse rikkumine, õiguskaitsevahendid;
 - võlakohustuse ülekandmine jms.

- Saksa, Austria, Šveits võlaõigust reguleerivad õigusaktid
- ÜRO 1980. a. Viini konventsioon (CISG)
- mudelseadused
 - UNIDROIT rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiibid (PICC)
 - Euroopa lepinguõiguse printsiibid (PECL)
 - Käesoleval ajal toimub eraõiguse ühtlustamine Euroopas (PECL, PEL, DCFR).

- Lepingulised → lepingute liigid:
 - abstraktsed ja kausaalsed
 - tasulised ja tasuta
 - ühekülgsed ja mitmekülgsed
 - kahepoolsed ja mitmepoolsed
 - konsensuaalsed ja reaalsed
 - ühekordse sooritusele suunatud ja kestuslepingud
 - tüüpilised ja ebatüüpilised
 - olemusest lähtuvad: võõrandamis-, kasutuslepingud jne
 - eraõiguslikud ja avalik-õiguslikud
- Lepinguvälised

- Hea usu põhimõte
- Mõistlikkuse põhimõte
- Lepinguvabaduse põhimõte
- Dispositiivsuse põhimõte
- Lepingute siduvuse põhimõte

- Võõrandamislepingud (müügileping, vahetusleping, faktooringuleping, kinkeleping);
- Kasutuslepingud (üürileping, rendileping, liisinguleping, litsentsileping, frantsiisileping, ehitise ajutise kasutamise leping, tasuta kasutamise leping, laenuleping ja krediidilepingud);
- Kindlustusleping;
- Toetamislepingud (elurendis ja ülalpidamisleping);
- Kompromissileping;
- Seltsinguleping;

- Teenuste osutamise lepingud (käsundusleping, töövõtuleping, maaklerleping, agendileping, komisjonileping, maksekäsund ja arveldused, tervishoiuteenuse osutamise leping, veoleping, ekspedeerimisleping, pakettreisileping, hoiuleping);
- Küsimus auditooriumile: **AGA TÖÖLEPING???**
- Väärtpaberid (veksel ja tšekk);
- Lepinguvälised kohustused (tasu avalik lubamine, asja ettenäitamine, käsundita asjaajamine, alusetu rikastumine, kahju õigusvastane tekitamine)

- Liikluskindlustuse seadus võeti Eesti Vabariigis esmakordselt vastu 04.06.1992, nimetatud seadus pidi algselt hakkama kehtima alates 01.01.1993, kuid ühiskonna mitte-valmisolek tingisid seaduse jõustamise kahes etapis:
- 1) 01.07.1993 jõustus seadus osaliselt, sätestades, et kindlustuse sõlmimine on vabatahtlik, kuid kahjud, mis on tekitatud kindlustamata sõidukite poolt, kuuluvad kahju tekitaja poolt hüvitamisele.
- 2) 01.10.1993 jõustus seadus täielikult ja muutus seeläbi kohustuslikuks kõigile, kes osalevad seaduses loetletud sõidukitega teeliikluses. Seeläbi pidid kõik sõidukijuhid sõlmima kohustusliku kindlustuse.

- 27.04.1995 võttis Eesti Vabariigi Riigikogu vastu uue liikluskindlustuse seaduse, mis jõustus 01.07.1995. Ajavahemikul 14.11.1996 – 17.06.1998 tehti liikluskindlustuse seadusesse hulgaliselt muudatusi ja täiendusi, seoses vajadusega muuta liikluskindlustus kindlustusvõtja- ning kannatanu-sõbralikumaks.
- 10.04.2001 võeti Riigikogu poolt vastu uus liikluskindlustuse seadus (käesoleval hetkel kehtiv). Seaduse jõustus alates 1.juunist, 2001, millisest ajast muutus liikluskindlustuse süsteem võrreldes eelnevaga oluliselt. Suuremad muudatused võib jagada viieks: liikluskindlustuse kindlustuslepingu tähtajatus, kahjukäsitlemisprotsessi kiirenemine, kindlustuskaitse laienemine, Eesti Liikluskindlustuse Fondi staatuse muutumine ning Kindlustuse vaidluskomisjoni loomine.

- Mootorsõiduki valdaja vastutab reeglina süüst olenemata. Eesti Vabariigi Riigikohus on lahendis nr [3-2-1-76-09](#) leidnud: *Riskivastutus tekib ka juhul, kui üks suurema ohu allikas põhjustab kahju teisele suurema ohu allikale ning muu hulgas siis, kui kahju põhjustanud suurema ohu allika valitseja ei olnud süüdi teisele suurema ohu allika valitsejale kahju tekitamises. Kahju põhjustamine riskivastutuse mõttes tähendab suurema ohu allikale iseloomuliku riski (suurema ohu allikale kui asjale või tegevusele iseloomuliku kõrgendatud ohu) realiseerumist. Ka mootorsõiduk kui suurema ohu allikas võib kahju tekitada muul põhjusel kui talle iseloomuliku kõrgendatud riski realiseerumine. VÕS § 1057 p-s 3 on sätestatud näiteks, et mootorsõiduki otsese valdaja riskivastutust ei teki juhul, kui kannatanu kahju põhjuseks on tema tahtlus. Sellisel juhul ei ole ka kahju tekitanud mootorsõiduki otsese valdaja liikluskindlustusandja LKindIS §-st 2 tulenevalt kohustatud kannatanule hüvitama liikluskahju.*
- Eesti Vabariigi Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-11-00 leitakse, et: õiguspärase tegudega tekitatud kahju kuulub hüvitamisele vaid seaduses ettenähtud juhtudel ning mitme suurema ohu allika valdaja poolt ühiselt neile endile kahju tekitamise korral omab suurema ohu allikate valdajate tsiviilvastutuse kindlaksmääramisel tähtsust iga suurema ohu allika valdaja süü kahju tekitamisel. Kui liiklusõnnetuse põhjustas ainult kostja süüline käitumine, siis peab liiklusõnnetuse tagajärjel hagejal tekkinud kahju täies ulatuses hüvitama kostja. Kui aga liiklusõnnetuse põhjustas nii kostja kui hageja süüline käitumine, siis tuleb kostja tsiviilvastutuse kindlaksmääramisel arvestada mõlema süü suurust. Eesti Vabariigi
- Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-26-05 leitakse, et: mitme suurema ohu allika valdaja poolt ühiselt neile endile kahju tekitamise korral omab suurema ohu allikate valdajate tsiviilvastutuse kindlaksmääramisel tähtsust iga suurema ohu allika valdaja süü kahju tekitamisel. Seega kahe suurema ohu allika valdaja vahelisel kahju tekitamise puhul tuleb siiski süüga arvestada.

- Liikluskindlustuse seaduse § 2 kohaselt on liikluskindlustuse objektiks mootorsõiduki valdaja vastutus ning teatud juhtudel ka õnnetusjuhtumi kindlustus (õnnetusjuhtumikindlustus^[ii] - jalakäijale ja jalgratturile kindlustusjuhtumi toimumise tõttu tekitatud kahju hüvitatakse ka juhul, kui sõidukijuht ei ole vastutav tekitatud kahju eest. Liikluskahju põhjustanud sõidukijuhi ravikulu hüvitatakse tema vastutusele vaatamata, välja arvatud juhul, kui poliisi väljastanud kindlustusandja asukohariigi seaduse või kindlustuslepingu tingimuste kohaselt sellist ravikulu ei hüvitata. – nimetatud kahe situatsiooni kohta kehtib ka erand: antud erisused ei kuulu hüvitamisele kui sõidukijuht põhjustas liikluskahju seoses enesevigastamise või enesetapuga või oli liikluskahju toimumise hetkel alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine mõju all).
- Kuigi liikluskindlustus on Eesti Vabariigis reguleeritud eriseadusega (liikluskindlustuse seadus) kohaldub täiendavalt poolte õiguste ja kohustuste osas ka võlaõigusseaduse kindlustuslepingut puudutav osa. Nimelt on Eesti Vabariigi Riigikohus lahendites nr 3-2-1-132-04 ja 3-2-1-51-06 märkinud, et liikluskindlustusega seotud küsimuste lahendamisel kohaldatakse lisaks liikluskindlustuse seadusele ka võlaõigusseadust ning seda ulatuses, milles liikluskindlustuse seadus ei sisalda erisätteid.

•

- 2008-2011 valmistati ette KOLKS-u eelnõud.
- 2013 parandatud uue liikluskindlustuse seaduse eelnõu näol on tegemist uue liikluskindlustust reguleeriva seaduse terviktekstiga, milles säilitatakse hetkel kehtiva seaduse põhimõtted, mis praktikas toimivad hästi, kaasajastatakse aga neid norme, mis on ajale jalgu jäänud. Eelnõu saadetakse lähiajal Vabariigi Valitusele ja Riigikogule. Riigikogus võetakse eelnõu seadusena vastu eeldatavalt jaanipäevaks.

- Uuendused:
 - ✓ Regressnõuete piiramine 3000 euroga;
 - ✓ Kannatanu kindlustusandja poolne kahju hüvitamine;
 - ✓ Kannatanu valib ise remonditöökoja;
 - ✓ Kindlustuse vaidluskomisjoni ärakaotamine;
 - ✓ Vara väärtuse vähenemise hüvitamine;
 - ✓ Kohustuslik liikluskindlustus vs automaatne liikluskindlustus.

Kindlustussuhe tekib ELKF ja kindlustuskohustusega isiku vahel, kui liiklusregistris registreeritud sõiduki puhul on kindlustuskohustus täitmata. Sõidukil on fondi automaatne kindlustuskaitse kuni kindlustuskohustuse täitmise või lõppemiseni.

Kindlustusjuhtumi korral on ELKF-il, kindlustuskohustusega isikul, kindlustatud isikul ja kahjustatud isikul samad õigused ja kohustused, mis neil oleks liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi korral.

Kindlustusmakse arvutamise aluseks olevad kindlustusmakse määrad kehtestab rahandusminister määrusega fondi ettepanekul.

Kindlustusjuhtumi korral rakendatakse kindlustuskohustusega isikule omavastutust summas 640 eurot ühe kindlustusjuhtumi kohta.

- Kaubandusliku meresõidu seadusega reguleeritakse kaubanduslikust meresõidust tulenevaid õigussuhteid. Muuhulgas reguleeritakse laevaomaniku vastutuskindlustus merinõuete korral.
- Rahvusvahelise mereõiguse kohaselt jaguneb laevakindlustus kaheks: 1) **laeva kaskokindlustus** (***Hull and Machinery*** ehk H&M), mille puhul on kindlustatud esemeks (või kindlustusobjektiks) laevakere ning sellel asuvad masinad ja varustus; 2) **laevaomaniku või reederi vastutuskindlustus** (***Protection and Indemnity*** ehk P&I), mille puhul on kindlustatud laevaomaniku või reederi vastutus laeva opereerimisel tekkivate kolmandate isikute nõuete ees.
- Kaubandusliku meresõidu seaduses on reguleeritud **reederite vastutuskindlustust**.

- Eesti lipu all sõitva laeva omanikul peab olema kehtiv vastutuskindlustusleping, millega on kindlustatud laevaomaniku vastutus laeva käitamisel tekkivate kolmanda isiku nõuete ees.
- Laevaomaniku vastutuskindlustuse kohta sätestatud kohaldatakse ka reederi ja prahtija suhtes, kes laeva käitab.
- Muu lipu all sõitva laeva omanik peab omama vastutuskindlustuslepingut, kui laev saabub Eestis asuvasse sadamasse.
- Vastutuskindlustust peab omama 300-tonnise või suurema kogumahutavusega laeva suhtes. Vastutuskindlustust ei pea omama sõjalaeva, mereväe abilaeva või muule riigile kuuluva või riigi käitatava laeva suhtes, mida kasutatakse ainult riiklikel mittekaubanduslikel eesmärkidel.

Ca 30 seadust, mis kehtestavad kohustusliku kindlustuse

- Eesti kehtib lisaks liikluskindlustuse seadusele ca 30 seadust, kus sätestatakse kohustuslik (osades seaduste puhul on tulenevalt regulatsiooni ebaselgusest vaieldav kas tegemist on kohustusliku kindlustusega) vastutuskindlustus.
- Viidatud seaduste osas esineb tõsiseid regulatiivseid probleeme: nt tihti ei ole täidetud kindlustustegevuse seaduse § 9 sätestatud kohustusliku kindlustuse sätestamise eeldused (nt digitaalallkirja seaduse § 39), kasutatav terminoloogia on erinev (nt Advokatuuriseaduse § 48 tulenev *advokaadi kutsekindlustus* vs notariaadiseaduse § 15 tulenev *ametikindlustus*) jne.

General Liability: kohustuslikud kindlustusliigid Eestis:

- Raudteeseadus § 14
- **Raudtee-ettevõtjad**
 - ✓ avaliku raudtee majandamine
 - ✓ veoteenuse osutamine
 - ✓ raudteerajatiste ehitamine
 - ✓ raudteeveeremi tehnohoole
 - ✓ raudteeveeremi remont
 - ✓ raudteeveeremi ehitamine
- Vedelkütuseseadus § 3
- **Kütuse käitlemine**
- **Kütuse hoiuteenuse osutamine**
- Kemikaaliseadus § 13 (3)
- **Kemikaali käitleja**
- Jäätmeseadus §91 p 5, 100
- **Prügila**
- **Ohtlike jäätmete käitleja**

PI kohustuslikud kindlustusliigid Eestis:

Pankrotiseadus § 64

•**Pankrotihaldur**

•Notariaadiseadus § 15)

Notariaadimäärustik § 15

•**Notar**

Kohtutäituri seadus §10

•**Kohtutäitur**

Advokatuuriseadus § 48

•**Advokaat**

Audiitortegevuse seadus § 42

•**Audiitor**

Patendivoliniku seadus § 10

•**Patendivolinik**

Kindlustustegevuse seadus §134

•**Kindlustusvahendaja**, kelle eest selts ei ole teatanud vastutamisest

Veel kohustuslikud vastutuskindlustuse kindlustusliigid Eestis:
Töötuskindlustuse seadus § 31 ja Eesti töötukassa põhikiri § 23

•**Töötukassa** sõlmib **juhatuse ja nõukogu liikmete** vastutuskindlustuse

Eesti haigekassa seadus § 22
Eesti haigekassa põhikiri § 32

•**Haigekassa** sõlmib **juhatuse ja nõukogu liikmete** vastutuskindlustuse

Tagatisfondi põhikiri § 6 lg p 9

•Nõukogu pädevus on kindlustada **nõukogu ja juhatuse liikmete** varaline vastus

Investeeringufondide seadus § 120 lg 5

Registripidaja vastutuse kindlustamise või garanteerimise ulatus ja nõuded

•§ 1

•**Registripidaja**

Lõhkematerjaliseadus § 11

•**Teavitatud asutus**

Meresõidu ohutuse seadus § 19

•**Teavitatud asutus**

Ehitusseadus § 11

•**Teavitatud asutus**

Veel kohustuslikud vastutuskindlustuse kindlustusliigid Eestis:

Elektroonilise side seadus § 126

•**Teavitatud asutus**

Elektriohutusseadus §36

•**Teavitatud asutus**

Mööteseadus§ 7³ , 14)

•**Teavitatud asutus**

•**Siseriiklik taotleja**

Lifti ja köistee ohutuse seadus §11, 27

•**Teavitatud asutus**

•**Tehnilise kontrolli teostaja**

•**Isiku nõuetele vastavuse hindaja**

Küttegaasi ohutuse seadus § 7, 27)

•**Teavitatud asutus**

•**Tehnilise kontrolli teostaja**

•**Isiku nõuetele vastavuse hindaja**

•Surveseadme ohutuse seadus § 11, 14, 37

•**Tunnustatud asutus**

•**Tehnilise kontrolli teostaja**

•**Isiku nõuetele vastavuse hindaja**

•Kaevandamiseseadus § 19

•**Nõuetele vastavuse hindaja**

PEICL-i vajadus ja eesmärk

- Euroopa Komisjon pakub rohelises raamatus välja mitu lähenemisviisi lepinguõiguse ühtsuse suurendamiseks:
 - internetis (mittesiduvate) näidislepingu tingimuste avaldamine, mida oleks võimalik Euroopa ühtsel turul kasutada;
 - (siduv või mittesiduv) töövahend, mida ELi seadusandjad saaksid uute õigusaktide vastuvõtmisel kasutada, et tagada paremad ja sidusamad eeskirjad (CFR-i esialgne eesmärk);
 - lepinguõigust käsitlev soovitus, millega soovitatakse liikmesriikidel Euroopa lepinguõigust käsitlev õigusakt oma vastavasse riiklikusse õigussüsteemi üle võtta, tuginedes osaliselt Ameerika Ühendriikide eeskujule, kus 50 osariigist on kõik peale ühe vabatahtlikult vastu võtnud ühtse äriseadustiku;
 - vabatahtlik Euroopa lepinguõigus (ehk 28. režiim), mille kohaldamise oma lepingulistele suhetele saaksid tarbijad ja ettevõtjad vabalt valida. See vabatahtlik õigus oleks alternatiiviks olemasolevatele riiklikele lepinguõigustele ja oleks avaldatud
 - riikide lepinguõiguse ühtlustamine ELi direktiiviga;
 - riikide lepinguõiguse täielik ühtlustamine ELi määrusega;
 - täiemahulise Euroopa tsiviilkoodeksi loomine, millega asendatakse kõik lepinguid käsitlevad riiklikud sätted.

- **„28. režiim: alternatiiv, mis aitab vähendada õigusaktide hulka ühenduse tasandil“**
- Nimetus: 27 liikmesriigi „siseriiklik“ lepinguõigus vs 28 režiim ehk 2. režiim kõigile liikmesriikidele. Euroopa vabatahtlik kord muutub liikmesriikide siseriikliku õiguse osaks sarnaselt muude Euroopa õiguse allikatega. 2. režiim annaks pooltele võimaluse valida siseriikliku lepinguõiguse kahe režiimi vahel, millest üht jõustab liikmesriigi seadusandja ja teist Euroopa seadusandja. **Tegemist on alternatiiviga traditsioonilisele õigusaktide ühtlustamisele.**

- **Vabatahtlik režiim:**

- ✓ tuleks sõnastada igas liikmesriigis 2. režiimina, andes pooltele seega võimaluse valida siseriikliku lepinguõiguse kahe korra vahel;
- ✓ tuleks määratleda ELi tasandil ja jõustada ELi määruste abil;
- ✓ peaks lihtsustama pooltevahelist suhtlust väljatöötamise käigus;
- ✓ peaks sisaldama kohustusliku õiguse sätteid, mis tagavad nõrgema poole kõrgesemelise kaitse vähemalt samal määral kui see on tagatud ELi või liikmesriigi kohustuslike sätetega, ja mida vajadusel on võimalik rakendada;
- ✓ peaks võimaldama pooltel valida korra üksnes täies ulatuses, välistades niiviisi valikulise rakendamise (*cherry-picking*).

- **Eelised:**

- ✓ see aitaks lepingupooltel sooritada tehinguid kogu Euroopa Liidus üheainsa lepinguõiguse režiimi alusel. Ühtse turu sellised tõkked nagu õiguslikud riskid ja liikmesriikide õigussüsteemi erinevusest tulenevad õiguskulud ületatakse sel juhul automaatselt;
- ✓ rakendamine jäetakse turu otsustada ja valik selle kasuks tehakse üksnes siis, kui huvitatud poolte hinnangul pakub see eeliseid;
- ✓ iga liikmesriigi õiguskultuur jääb puutumata, mis muudaks selle poliitilisel areenil vastuvõetavamaks;
- ✓ hästi koostatud ja ELi eeskirjadega rakendatud korda oleks pooltel võimalik kasutada ka läbinisti riigisisesele juhtudel;
- ✓ kohtud ei saaks seda käsitleda valitud „välisriigi“ õigusena. Seetõttu kehtiksid näiteks *iura novit curia* põhimõtted; liikmesriigi ülemkohtule, aga ka Euroopa Kohtule oleks piiramatu juurdepääs, mis ei ole sageli sugugi nii, kui rakendatakse välisriigi õigust või üldpõhimõtteid; samuti ei saaks kohtuväliseid kaebusi ja hüvitamismehhanisme menetlevad asutused keelduda asja arutelust põhjendusel, et see allub välisriigi õigusele.

- PEICL-i rakendumine intensiivistab oluliselt piireülest tegevust. Hetkel on piiriülene tegevus tavaline eelkõige suurte äririskide puhul. Samas jaekliendil tavaliselt puudub võimalus kasutada piireülese teenusepakkuja teenuseid (ainsa näitena saab vist tuua PZU pakutava reisikindlustuse). PEICLi-i autorid eeldavad, et selle rakendumine intensiivistab piireülest tegevust ja seeläbi suureneb konkurents.
- PEICL on vaadeldav tegelikult ka minimaalsete nõuetena, mida kindlustuslepinguõiguses Euroopas heaks äritavaks peetakse. Kuna PEICL on erinevate siseriiklike kindlustusõiguste kogum, siis on ta ka tegelikult siseriikliku õiguse tõlgendamise allikaks, kuna sellest on tuletatav mõistlikkuse põhimõtte sisustamine kindlustuses – VÕS § 7 lg 2 kohaselt arvestatakse mõistlikkuse hindamisel võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, **vastava tegevus- või kutseala tavadid ja praktikat**, samuti muid asjaolusid. **Seega väidan, et kohus võiks juba täna VÕS-i kindlustuslepingu osa tõlgendamise küsimuses pöörduda PEICL-i poole.**

- PEICL avaldati esmakordselt ja esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2007, ja mida korrati sisuliselt samas vormi augustil 2009.
- PEICL I osa üldosa on kohaldatav igat liiki kindlustusele, 2. osa keskendub kahjukindlustus. 3. ja 4. osa ei ole veel valmis, kuid saab hõlmama elukindlustust- ja tsiviilvastutuskindlustust. Nähakse ette, et lõplik versioon toob kaasa märkused ja viited seoses paralleelsete siseriiklike kindlustuslepingu seadustega.

- **Vabatahtlikkus**

PEICL saab olema vabatahtlik, et pooled saaksid valida, kas kindlustusleping saab olema reguleeritud sellega või mitte (s.o. siseriikliku õigusega). Kui pooled on valinud PEICL-i, siis selle põhimõtteid kohaldatakse tervikuna ja mingid erandid/välistused selle kohaldamises ei ole lubatud (1,102). Vältimaks segadust, ei saa lepingu suhtes kohaldada või pöörduda siseriikliku õiguse poole (1,105). Kõik küsimused, mis tulenevad kindlustuslepingust, kuid mis ei ole selgesõnaliselt käsitletud PEICL-is, lahendatakse vastavuses Euroopa lepinguõiguse ühtsete põhimõtetega (nagu on sätestatud CFR-is) või selle puudumisel vastavalt ühistele liikmesriikide üldpõhimõtetele.

- **Vabatahtlikkus**

Samas esineb PEICL-is ka teatud paindlikkus - igast PEICL-i sättest, mis ei ole imperatiivne, võib kõrvale kalduda, kui see ei kahjusta kindlustusvõtjat, kindlustatut või soodustatud isikut (1,103 (2)). Suurte äririskide puhul, nagu transport (lennukite, laevade, raudtee-ja transiitkaupade transport) ja riskid, kui kindlustusvõtja teostab äri üle teatud suuruse, on erandina lubatud, et kasu võivad kõrvalekaldumisest saada mõlemad osapooled.

- **Reguleerimisala**

PEICL-i põhimõtted on laiahaardelised, hõlmates suhet osapoolte vahel kindlustuslepingu eelselt, kindlustuslepingu kehtivuse ajal ja pärast selle kehtivust. Palju analoogseid sätteid võib leida ka VÕS-i kindlustuslepingu regulatsioonist: näiteks lepingueelne teave (2,201) ja lepingus sisalduv teave (2,501) või kohustus informeerida kindlustatut igast muutusest kindlustusandja aadressis või õiguslikus seisundis (2,701).

PEICL-i üldosas korratakse üle ka Euroopa diskrimineerimisvastase õiguse põhimõtted seoses soo, rahvuse ja rassi alusel diskrimineerimisega (1:207). Kindlustuslepingu tingimused, mis rikuvad neid nõudeid, ei ole siduvad ja annavad kindlustusvõtjale õiguse lõpetada kindlustusleping.

- VÕS § 6 – **Hea usu põhimõte**

(1) Võlausaldaja ja võlgnik peavad teineteise suhtes käituma hea usu põhimõttest lähtuvalt.

(2) Võlasuhtele ei kohaldata seadusest, tavast või tehingust tulenevat, kui see oleks hea usu põhimõttest lähtuvalt vastuvõtmatu.

- VÕS § 7 – **Mõistlikkuse põhimõte**

(1) Võlasuhtes loetakse mõistlikuks seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks.

(2) Mõistlikkuse hindamisel arvestatakse võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, **vastava tegevus- või kutseala tavadid ja praktikad**, samuti muid asjaolusid.

- Kindlustusteenuse hea tava on üldpõhimõtted, mida kindlustusandja järgib kliendisuhetes. Hea tava on abiks kliendile ja kolmandatele isikutele kindlustusandja tegevuse hindamisel.
- Kindlustusteenuse osutamise üldised asjaolud;
- ✓ Kindlustusvajaduse ja kindlustushuvi selgitamine;
- ✓ Kindlustuslepingu sõlmimine;
- ✓ Kliendisuhete hoidmine;
- ✓ Kahju käsitlemine ja hüvitamine;
- ✓ Kindlustusmaakler kliendi esindajana.

- Kodukindlustuse hea tava selgitab mõisteid, kindlustuslepingu tingimusi ja kindlustusandja praktikat nii, nagu on Eesti kindlustusvaldkonnas kombeks.

- Koostamisel on sõidukikindlustuse hea tava.

- Küsimus auditooriumile:

Saksamaal ja mujal Euroopas on levinud nn kutsalaliitude koostatud tüüptingimused. Kas seda ei võiks kaaluda ka Eestis?

- Finantsinspektsiooni seaduse § 57 lg 1 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelvalve subjektide suunamiseks.
- Hetkel - Üldnõuded kindlustuslepingutele
- 01.08.2013 – Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele
- Nõuded kliendikaebuste menetlemisele
- Nõuded kindlustusvahendusega tegelemiseks

OECD Guideline for Good Practice for insurance claim management

- Kindlustusleping peab olema lihtsalt ning üheselt mõistetav kindlustusvõtjale ning ei tohi sisaldada eksitavaid sätteid.
- Kindlustusandja on kohustatud püüdma lahendada kindlustusjuhtum nii ruttu kui võimalikult ja mitte alusetult venitama.
- Kahjukäsitluse protseduurid.
- Pettuse avastamine ja tõrjumine.
- Kahju suuruse hindamine.
- Kaebused ja vaidlused.

OECD Guideline on insurer governance

- Juhtkond ja vastutus.
- Sisemise juhtimise süsteem.
- Aktsionäri kaitse.
- Grupid ja konglomeraadid.

4. Kindlustusvaidluste lahendamine

- 4.1. Otsesuhtlus kindlustusandjaga;
- 4.2. Kindlustuse vaidluskomisjon;
- 4.3. Kindlustuse lepitusorgan;
- 4.4. Eesti Kaubandus-
Tööstuskoja Arbitraažikohus ja teised vahekohtud;
- 4.5. 3 astmeline siseriiklik kohtusüsteem;
- 4.6. Euroopa Kohus.

- Kindlustuslepingu puhul on poolte põhikohustusteks vastavalt: kindlustusvõtjal tasuda kindlustusmakset ja kindlustusandjal tasuda kindlustusjuhtumi saabumisel kindlustushüvitist.
- **Tundub ju lihtne, aga: kuidas siis lahendada kindlustusvõtjatel tekkivad probleemid?**

- Kindlustusjuhtumi üle vaidlemisel – säilita kirjavahetus.
- Kahju suuruse üle vaidlemisel - VÕS § 490 (eksperdi hinnang).

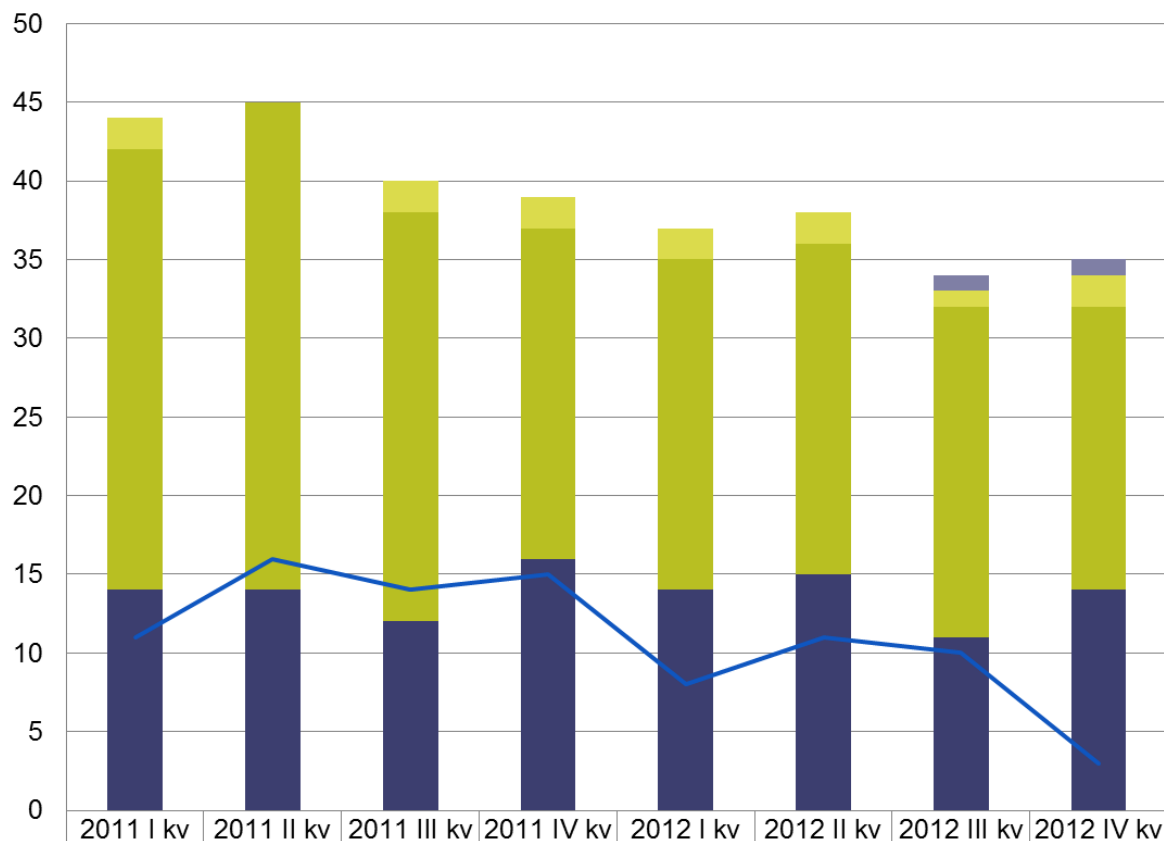
- Kindlustusvaidluste lahendamiseks eksisteerib antud hetkel kohtueelne instants – Kindlustuse vaidluskomisjon (vastavalt algatatud diskussioonidele suure tõenäosusega antud institutsioon lähiaastatel kaotatakse).
- Kindlustuse vaidluskomisjonis kuuluvad läbivaatamisele kõik kohustusliku kindlustuse vaidlused, s.o. **sellistes vaidlustes on kindlustusandjal menetluses osalemise kohustus.**

- Vabatahtliku kindlustuse vaidlustes vaatab Kindlustuse vaidluskomisjon vaidluse läbi vaid kindlustusandja nõusolekul. Vaidleval poolel ei ole kohustust enne tavakohtusse pöördumist läbida Kindlustuse vaidluskomisjoni menetlust, kuid samas on see tasuta ja seetõttu kasutatakse seda võimalust aktiivselt. Kindlustuse vaidluskomisjoni otsus on pooltele siduv kui üks pooltest ei vaidlusta seda tavakohtusüsteemis.
- Kindlustuse vaidluskomisjoni otsus jõustub poole suhtes 10. päeval, arvates otsuse sellele poolele kättetoimetamisest, kuid mitte hiljem kui 30. päeval, arvates selle avalikustamisest Eesti Liikluskindlustuse Fondi interneti kodulehel .

- Komisjoni liikmete nimekirja kinnitab rahandusminister kalendriaastaks. Nimekirja kantakse kuni 40 isikut. Ettepaneku kanda isik nimekirja võib teha iga isik ning riigiasutus. Komisjoni liige peab olema kõrgema akadeemilise juriidilise haridusega ja tundma kindlustusõigust. Komisjoni liikmed valivad komisjoni liikmete nimekirja kinnitamise järel nimekirja kinnitatud komisjoni liikmete hulgast kuni 10-liikmelise komisjoni kolleegiumi. Komisjoni kolleegiumi liikmed valivad komisjoni kolleegiumi liikmete hulgast komisjoni kolleegiumi esimehe, kelle ülesandeks on komisjoni töö korraldamine.

- Kui isik, kelle peale kaebus on esitatud, nõustub selle läbivaatamisega komisjonis, alustab komisjon esitatud kaebuse läbivaatamist 20 päeva jooksul, arvates komisjoni liikmete nimetamisest. Komisjon teeb otsuse 10 päeva jooksul, arvates kaebuse läbivaatamise lõpetamisest. Komisjon kutsub kaebuse läbivaatamisele pooled ja poole või komisjoni liikme taotlusel ka huvitatud isiku. Kindlustusandja on kohustatud komisjonile esitama kõik liikluskahju tekkimisega seoses kogutud dokumendid. Komisjonis vaadatakse kaebus läbi suulises menetluses. Poolte või huvitatud isikute ilmumata jäämise korral võib asja arutada ilmumata jäänud poole kohalolekuta.

- Komisjoni istungi kohta koostatakse protokoll, milles on kajastatud istungi käik ning poolte suuliselt esitatud peamised seisukohad. Istungi protokollile kirjutavad alla komisjoni esimees ja protokollija. Komisjoni esimees koostab kaebuse läbivaatamise kohta motiveeritud otsuse. Otsus tehakse hääletamise teel. Otsusele kirjutavad alla kõik komisjoni liikmed. Eriarvamuse korral kajastatakse eriarvamus kirjalikult otsuse tekstis või lisatakse eraldi lehel. Eraldi lehel esitatud eriarvamuse allkirjastab eriarvamusele jäänud komisjoni liige. Komisjoni otsus avalikustatakse Garantiifondi veebilehel kahe tööpäeva jooksul pärast seda, kui komisjoni liikmed on otsuse allkirjastanud. Allkirjastatud komisjoni otsus saadetakse viivitamata vaidluspooltele.

	2011 I kv	2011 II kv	2011 III kv	2011 IV kv	2012 I kv	2012 II kv	2012 III kv	2012 IV kv
Muud kindlustused	0	0	0	0	0	0	1	1
Liikluskindlustus, muu vaidlus	2	0	2	2	2	2	1	2
Liikluskindlustus, õnnetuse asjaolud	28	31	26	21	21	21	21	18
Liikluskindlustus, hüvitise suurus	14	14	12	16	14	15	11	14
Täielikult või osaliselt seltsi kahjuks tehtud otsused	11	16	14	15	8	11	10	3

Vaidluskomisjoni otsused kindlustusandjate lõikes

Kindlustus- andja	2010		2011		2012	
	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks
BTA	11	7	22	6	14	1
ERGO	15	2	12	4	9	3
Gjensidige	11	7	12	5	15	3
If	38	13	36	12	41	10
Inges	15	4	6	2	10	3
LKF	6	3	11	2	6	1
QBE	17	1	13	1	11	2
RSA	3	2	3	1	4	1
Salva	23	9	20	9	15	1
Seesam	14	6	23	10	9	4
Swedbank	5	2	8	3	6	2
Muud isikud	0	0	2	1	0	0
Kokku	158	56	168	56	144	31

- Lepitusmenetlus on üks nn alternatiivsetest vaidluse lahendamise viisidest (alternative dispute resolution ehk ADR).
- Reguleerib **lepitusseadus**.
- Baseerub 21. mai 2008 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil nr 2008/52/EÜ vahendusmenetluse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades.
- Vahendusmenetlust nähakse odavama, paindliku ja kiirema kohtuvälise vaidluste lahendamise viisi tsiviil- ja kaubandusajades, mille tulemusel saavutatud kokkuleppeid järgitakse suurema tõenäosusega vabatahtlikult ning need aitavad tõenäolisemalt säilitada poolte vahel rahumeelset ja püsivat suhet.

- Läbirääkimistest eristab seda mõlema poole usaldust omava erapooletu kolmanda isiku kaasamine, kes on valmis tüli lahendamisele kas vahendamise või aktiivse nõustamise teel kaasa aitama.
- Kohtumõistmisest ja arbitraažist eristab lepitamist asjaolu, et nimetatud kolmandal isikul puudub poolte suhtes **siduva otsuse** tegemise pädevus.

- Lepitusmenetlus on poolte vabatahtlikkusel põhinev tegevus, mille käigus teatud erapooletu isik – lepitaja – toetab lepitusosaliste suhtlust eesmärgiga aidata neil leida vaidlusküsimusele lahendus. Seejuures võib lepitaja esitada pooltele lepituse asjaolude ja lepitusmenetluse kulgemise põhjal omapoolse lahenduseettepaneku. Seega tegutseb lepitaja otsekui nõustajana, pakkudes pooltele välja võimaluse, kuidas tema arvates oleks kõige mõistlikum vaidlus lahendada, kuid jättes viimase otsustusõiguse siiski pooltele endile.

- Kindlustuslepitusorgan on Eesti kindlustussektori alaliselt tegutsev kindlustusvaidluste kohtuvälise lahendamise organ, mis lähtub oma tegevuses menetluskorrast ja lepitusseadusest.
- Lepitusorgan tegutseb EKsL-i sõltumatu struktuuriüksusena. Lepitusorgani ülesanne on kindlustusandjate või kindlustusvahendajate ja nende klientide vaheliste tülide kohtuvälise lahendamise edendamine.

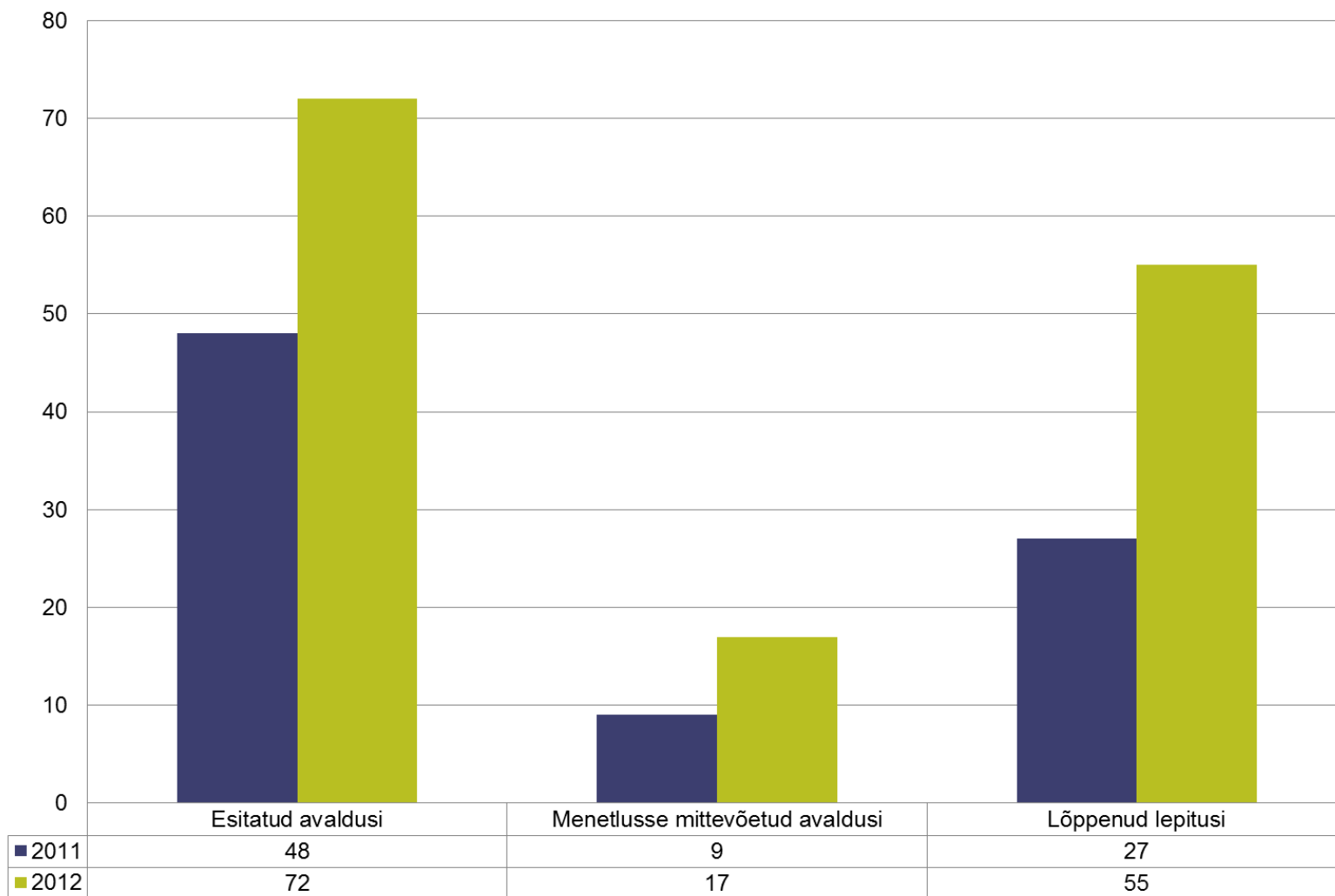
- Kindlustuslepitaja tegeleb vaidlustega, kus:
 - ✓ vaidluse teine osapool on kindlustusandja või kindlustusvahendaja, kes on andnud nõusoleku asja menetlemiseks kindlustuslepitusorganis ja
 - ✓ vaidlus tuleneb kindlustuslepingust, selle vahendamisest või ettevalmistuste tegemisest kindlustuslepingu sõlmimiseks.

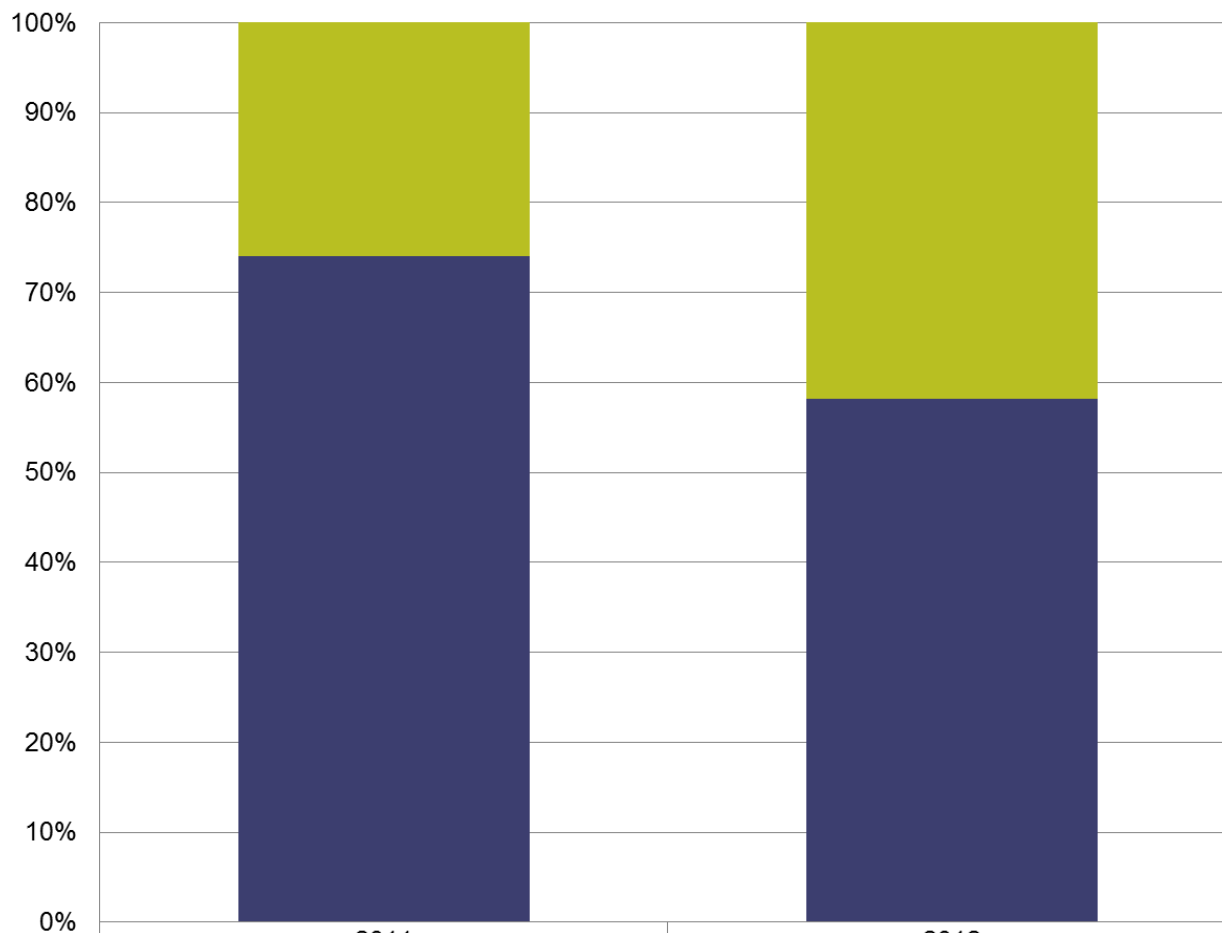
- Kindlustuslepitaja ei tegele vaidlustega, kus:
 - ✓ vaidluse väärtus ületab 350 000 eurot või;
 - ✓ vaidlus käib kindlustusmakse suuruse või vahendusteenuse hinna üle või;
 - ✓ vaidlus puudutab krediidi- või garantiikindlustust või;
 - ✓ asja menetletakse kohtus või mõnes teises kohtuvälises vaidluste lahendamise organis või;
 - ✓ asjas on tehtud jõustunud kohtuotsus või;
 - ✓ vaidlevad osapooled on varem jõudnud kohtuvälisele kokkuleppele.

- Lepitusorgani poole pöördunud isikul on õigus valida lepitusorgani kaudu tegutsevate kindlustuslepitajate nimekirjast lepitaja, kes hakkab vaidlusküsimust lahendama.
- Kui pooled ei ole kokkulepet saavutanud korraldab kindlustuslepitaja esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem, kui ühe kuu jooksul avalduse esitamisest poolte lepitamiseks lepituskohtumise, kus osalevad avaldaja ja vastustaja.

- Kui pooled ei suuda jõuda lepituskohtumisel kokkuleppele, võib kindlustuslepitaja esitada pooltele lepitusettepaneku, kui see on tema hinnangul konkreetse vaidluse asjaolusid arvestades mõistlik.
- Kokkuleppe saavutamise korral formuleerib kindlustuslepitaja lepitusosaliste kirjalikult kokkuleppe, mille lepitusosalised ja kindlustuslepitaja allkirjastavad.

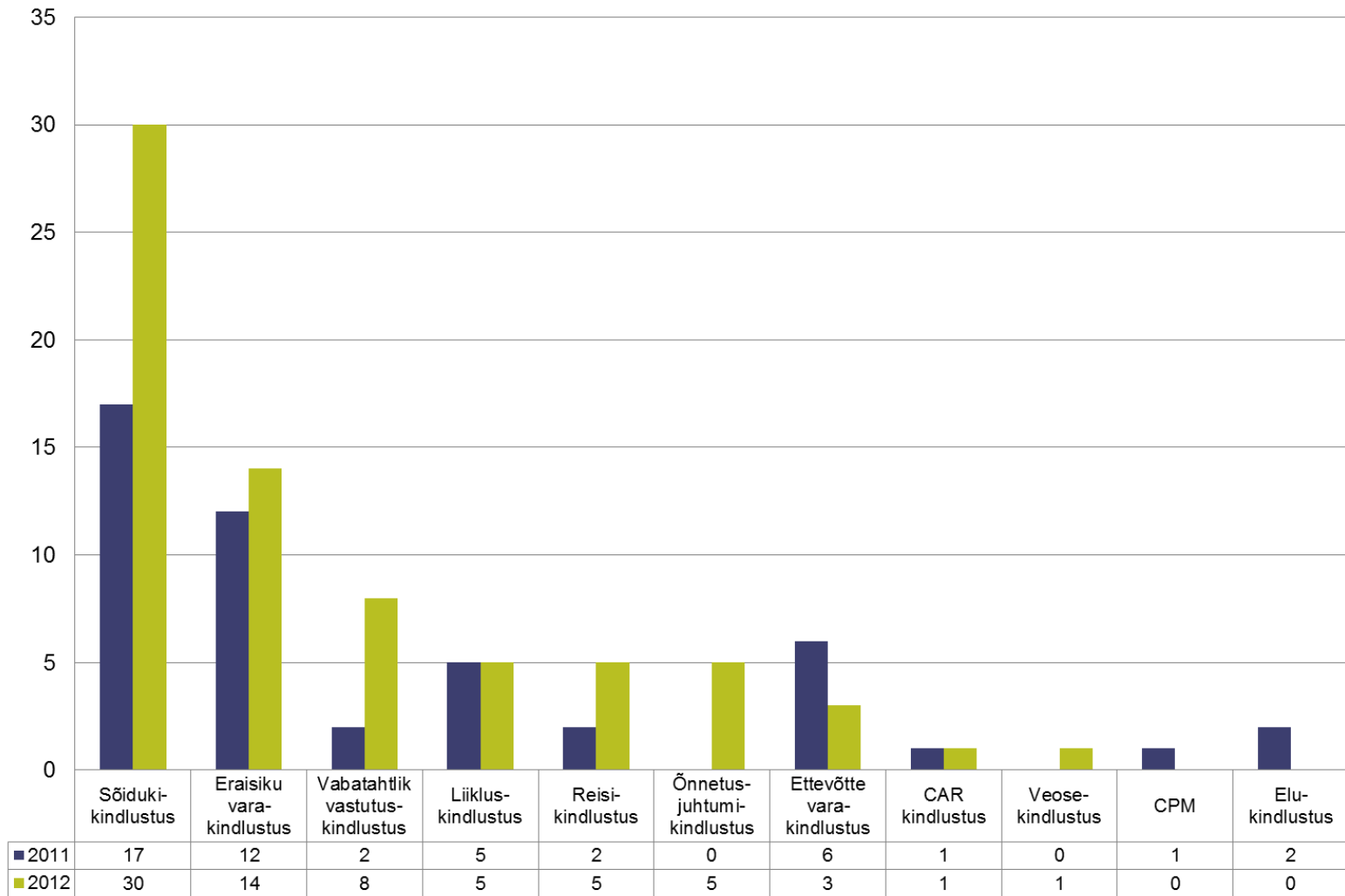
- Menetlus lepitusorganis on kliendile tasuta.
- Menetluses osalejad kannavad oma kulud ise.

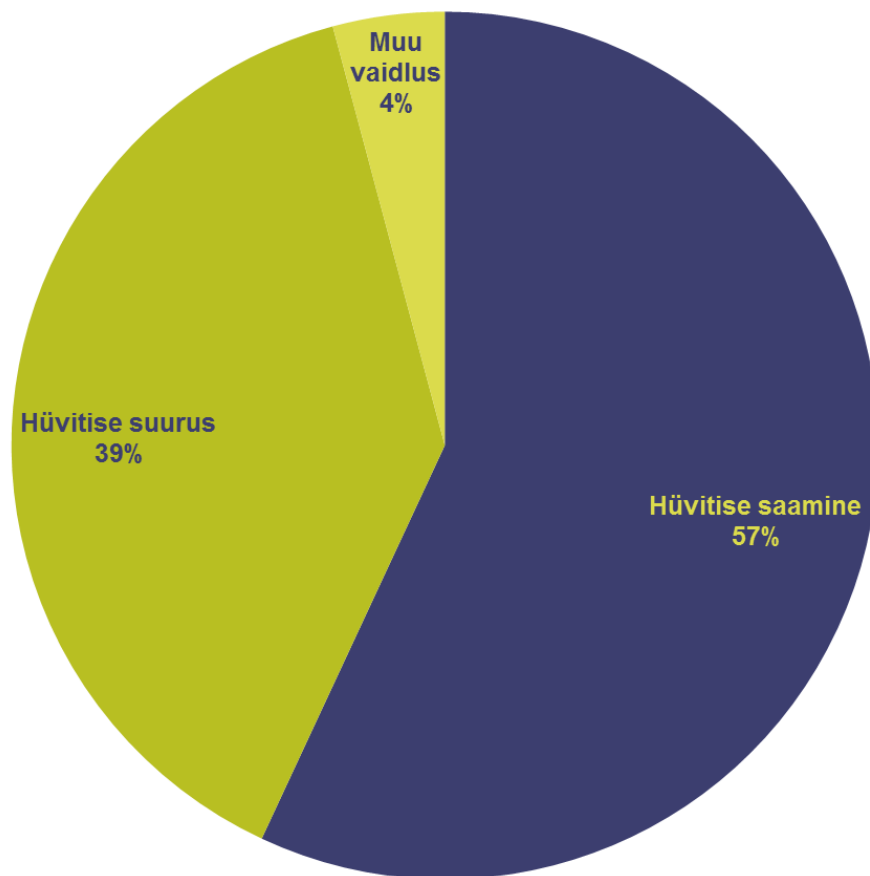

	2011	2012
■ Edutuid lepitusi	7	23
■ Kokkuleppega lõppenud lepitusi	20	32

Lepitused kindlustusteenuse järgi

2012 esitatud avaldused vaidluse sisu järgi

- Vahekohtute tegevust Eestis reguleerib Tsiviilkohtumenetluse seadustiku XIV osa.
- Vahekohtu kokkulepe on **poolte kokkulepe** anda vahekohtu lahendada nende vahel tekkinud või tekkida võivast kindlaksmääratud lepingulisest või lepinguvälisest suhtest tulenev vaidlus.
- Vahekohtu kokkuleppe võib sõlmida iseseisva kokkuleppena või lepingu osaks oleva eristatava tingimusena.

- Vahekohtu kokkuleppe ese võib olla varaline nõue. Vahekohtu kokkuleppe mittevaralise nõude kohta kehtib üksnes juhul, kui pooled võivad vaidluse eseme suhtes sõlmida kompromissi.
- Vahekohtu kokkuleppe on tühine, kui selle ese on:
 - 1) Eestis asuva eluruumi üürilepingu kehtivuse ja ülesütlemise ning eluruumi vabastamise vaidlus;
 - 2) töölepingu lõpetamise vaidlus.
- (3) Avalik-õiguslik varaline nõue võib olla vahekohtu kokkuleppe ese, kui pooled võivad sõlmida vaidluseseme kohta halduslepingu.
- (4) Seaduses võib olla kehtestatud teatud liiki vaidluste vahekohtule lahendada andmise keeld või piirang.

- Eestis on loodud mitmeid vahekohtuid:
 - ✓ Elektrooniline Vahekohus
 - ✓ Eesti Vahekohus
 - ✓ Notarite Koja vahekohus
 - ✓ Tallinna vahekohus
 - ✓ ICCMCA
- Paraku ei ole Eestis vahekohtumenetlus veel sedavõrd levinud kui muudes riikides.

- Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Arbitraažikohus kui alaliselt tegutsev vahekohus lahendab eraõigussuhetest, sealhulgas ka väliskaubandus- ja muudest rahvusvahelistest majandussuhetest tulenevaid vaidlusi.
- Arbitraažimenetlus on **konfidentsiaalne**, mis tähendab, et Arbitraažikohus ei väljasta vaidlevate poolte ja vaidluse kohta mitte mingisugust informatsiooni kolmandatele isikutele. Informatsiooni väljastatakse kolmandatele isikutele ainult juhul, kui Arbitraažikohtul on eelnevalt poolte kirjalik nõusolek informatsiooni väljastamise kohta;
- Arbitraažimaks on seda **odavam**, mida suurem on nõude suurus. Arbitraažimaksu määramisel võetakse alati arvesse vaidluse eeldatav keerukus ja vahekohtu moodustamisviis (kas pooled soovivad ühe- või näiteks viieliikmelist vahekohest).

- Arbitraažimenetlus on **kiirem**, menetlustähtaeg on kuni kuus kuud (mida vajadusel saab pikendada);
- Pooltel on võimalus osaleda vaidlust lahendava **vahekohtu moodustamises**, esitada omapoolseid kandidaate, teha ettepanekuid mitmeliikmeline Arbitraažikohus peaks vaidluse lahendama jne;
- Arbitraažikohtu otsust on **lihtne välisriikides täitmisele pöörata** (kõikides New Yorgi 1958. aasta konventsiooniga liitunud maades);
- Arbitraažikohtu **otsus jõustub tegemise hetkest**, seega on tegemise hetkest alates täitmisele pööratav (otsusega võib kohe minna kohtutäituri juurde ja alustada täitemenetlusega).

- Arbitraažikohtu otsused on lõplikud ja pooltele siduvad ning otsuse sisu vaidlustada ei saa. Küll aga annab seadus võimaluse esitada taotlus Tallinna Ringkonnakohtule Arbitraažikohtu otsuse tühistamiseks, kui menetluse kestel on rikutud protsessinorme.
- Vahekohus annab unikaalse võimaluse valida arbiterideks isikud vastavalt hetkevajadusele ja vaidluse iseloomule.

- Arbitraažikohtu otsuse täitmisele pööramiseks välisriigis, tuleb esitada taotlus kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks vastava välisriigi riiklikku kohtusse. Kohus kontrollib protsessinormide täitmist ning täidetava kohtuotsuse vastavust selles riigis kehtivale seadusele.
- Eesti Kaubandus- Tööstuskoja Arbitraažikohtu otsus on täidetav kõikides riikides, kes on ühinenud 1958.a. New Yorgi Konventsiooniga (**142 riiki**). Eestis tehtud riikliku kohtu otsuseid ei saa üldjuhul sama lihtsalt täitmisele pöörata välisriikides.

- Kindlustuse vahekohus on alaliselt tegutsev kindlustusvaidluste kohtuvälise lahendamise organ, mis tegutseb EKsL juures.
- Kindlustuse vahekohus on *de jure* loodud ja vahekohtunikud on valitud – samas käesoleval hetkel see veel ei tegutse.
- Kindlustusvaidlus on muu hulgas vaidlus, mille esemeks on:
 - ✓ kindlustuslepingust, kindlustusmaaklerlepingust, kindlustusagendilepingust või selle kehtivusest tulenev nõue;

- ✓ kindlustusandjate omavahelised nõuded, sealhulgas mitmekordsest kindlustustest tulenev nõue (VÕS § 486), kaaskindlustusest tulenev nõue (VÕS § 485), alusetust rikastumisest tulenev nõue (VÕS § 1027 jj), käsundita asjaajamisest tulenevad nõue (VÕS § 1018), kahju hüvitamisest tulenev tagasinõue (VÕS § 492); nõude omandamisest tulenev nõue;
- ✓ kindlustustegevusega seotud tegevuse edasiandmise lepingust ja selle kehtivusest tulenev nõue;
- ✓ kindlustusvahendajate ja/või kindlustusandjate omavahelised nõuded.

- Eestis kehtib kolmeastmeline kohtusüsteem:
 - ✓ Maakohtud
 - ✓ Ringkonnakohtud
 - ✓ Riigikohus
- Esimene ja teine kohtuaste on pooltel alati võimalik täies ulatuses läbida. Samas Riigikohtus saab esindaja olla vaid vandeadvokaat ja Riigikohtus on loakogu, mis otsustab kas kassatsioonikaebusele antakse menetlusluba või ei.

3 astmeline siseriiklik kohtusüsteem

- Mitte alati ei pea vaidluses kindlustusandjaga läbima hagimenetlust kus tuleb tasuda suurt riigilõivu.
- Olukorras kus vaidlusesemeks on näiteks kahju suurus, on mõistlik lasta see määrata eeltõendamismenetluses, mille puhul riigilõiv on ainult 50 eurot.

3 astmeline siseriiklik kohtusüsteem

- Tsiviilkohtumenetluses on kindlustusasjadega seoses ette nähtud eriline hagi tagamise abinõu:
- ✓ kindlustusandja kohustamine maksete tegemiseks õigusvastaselt kahju tekitamise või kindlustuslepingu asja menetluse kestel ilmselt minimaalselt tasumisele kuuluvate summade ulatuses.

- **Euroopa Kohus** on Euroopa Liidu kõrgeim kohtuvõim, mis tagab seaduste järgimise lepingute kohaldamisel ja tõlgendamisel.
- Euroopa Kohus koosneb 27 kohtunikust ja kaheksast kohtujuristist. Kohtunikud ja kohtujuristid nimetatakse ametisse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel pärast konsulteerimist komiteega, mille ülesanne on anda arvamus nende ülesannete täitmiseks esitatud kandidaatide sobivuse kohta.

- Euroopa Kohus tõlgendab ELi õigust, et tagada selle ühetaoline kohaldamine kõigis ELi liikmesriikides.
- Samuti lahendab Euroopa Kohus ELi liikmesriikide valitsuste ning ELi institutsioonide vahelisi vaidlusi. Üksikisikud, ettevõtted või organisatsioonid saavad samuti kohtu poole pöörduda, kui nad leiavad, et mõni ELi institutsioon on nende õigusi rikkunud.

- Viis kõige tavapärasemat kohtuasjade liiki on:
- ✓ eelotsuse taotlused – kui riiklikud kohtud taotleavad Euroopa Kohtult ELi õiguse tõlgendamist;
- ✓ kohustuste täitmatajätmise kindlakstegemise hagi – mis on esitatud ELi liikmesriikide valitsuste vastu ELi õiguse kohaldamata jätmise eest;
- ✓ tühistamishagi – suunatud ELi õigusaktide vastu, mis eeldatavasti rikuvad ELi aluslepinguid või põhiõigusi;
- ✓ tegevusetushagi – suunatud ELi institutsioonide vastu, kes ei võta vastu neilt nõutavaid otsuseid;
- ✓ otsesed meetmed – kaebuse esitavad üksikisikud, ettevõtted või organisatsioonid ELi otsuste või meetmete kohta.

- Näiteks üks viimase aja suuremat tähelepanu saanud lahend:
- ✓ Euroopa Liidu kõrgeim kohus leidis, et soolisel alusel vahe tegemine kahjustab meeste ja naiste võrdõiguslikkuse tagamisel seni tehtud edusamme ning **on vastuolus Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga**. Harta loeb üles 14 kategooriat, kus diskrimineerimine on keelatud ning sugu on loetelus esikohal. **Otsus sündis kahe Belgia mehe kaebuse peale, et meestelt nõutavad kõrgemad elukindlustusmaksed on diskrimineerivad.**

Täna tähelepanu eest !

Olavi-Jüri Luik
Vandeadvokaat, *mag iuris*
olavi@lextal.ee
Tel 50 97 543

LEXTAL Tallinn

Rävala pst 4
EE-10143 Tallinn, Estonia
t +372 6400 250
f +372 6400 260
info@lextal.ee

LEXTAL Riga

Grēcinieku str 8
LV-1050 Riga, Latvia
t +371 672 833 91
f +371 672 406 97
info@lextal.lv

LEXTAL Vilnius

Olimpiečių g. 1–2
Entrance 1, Floor 2
LT-09200 Vilnius, Lithuania
t +370 5 210 27 33
f +370 5 210 27 32
info@lextal.lt